

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

- Zjawisko przeludnienia zostało dostrzeżone już w XIXw.
- Anglikański duchowny Thomas Malthus w dziele „An Eassy Principlless of Population” wykazał że liczba ludności na świecie przyrasta w tempie uniemożliwiającym jej wyżywienia na właściwym poziomie.
- W dziejach ludzkości zdarzały się niekiedy okresy nagłego zmniejszania się populacji w niektórych regionach Ziemi.
- Tempo przyrostu naturalnego liczby mieszkańców planety jest warunkowane przez prawidłowości wynikające z mechanizmów rządzących rodzicielstwem, śmiertelnością, dzietnością, itd.

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

- Więcej pól uprawnych
- Żywność modyfikowana genetycznie
- Mniej obszarów przyrodniczych
- Zmniejszenie różnorodności biologicznej
- Więcej zanieczyszczeń biologicznych i chemicznych
- Większe zużycie wody i surowców naturalnych
- Zintensyfikowanie urbanizacji i industrializacji na świecie
- Postępujące ocieplenie klimatu, pustynnienie i jałowienie gleb
- Więcej ludzi biednych i głodujących
- Wzrost stopnia agresji i przestępczości
- Zagrożenie epidemiami
- Niebezpieczeństwo powstawania reżimów totalitarnych
- Możliwość zaistnienia wojen i konfliktów

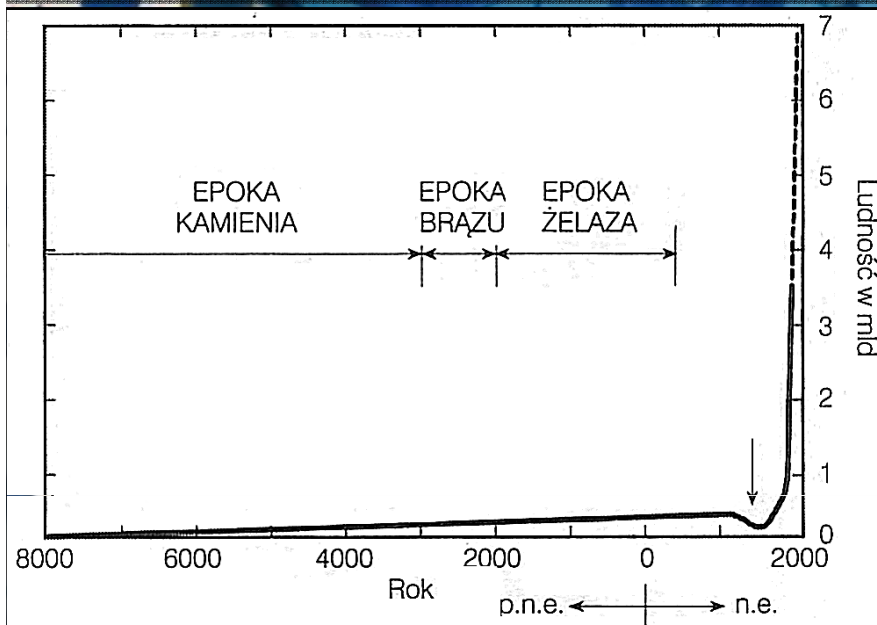
9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

- Biorąc pod uwagę całą historię Ziemi należy uznać, że dotychczas nasza planeta była domem dla stosunkowo bardzo małej ilości ludności. Jednakże człowiek zawsze potrzebował ogromnej przestrzeni życiowej, choćby, jeśli chodzi o tereny łowieckie. Z czasem, gdy zaznawała, co raz to innych potrzeb rosło zapotrzebowanie na przestrzeń. Tutaj jednak powstał pewien problem - wręcz proporcjonalnie do powstawania nowych zachcianek rosła ilość ludności. Pod koniec XVII wieku pewne regiony na Ziemi stały się obszarem wielkich wydarzeń w dziedzinie techniki - przemysłowej, agrarnej, medycznej. Bardzo szybko te obszary stały się miejscem eksplozji demograficznej, nieporównywalnej z żadną inną w dziejach ludzkości.
- Na początku naszej ery liczba ludności wynosiła 300mln. Dopiero w 1800 roku osiągnęła sumę 1mld. „Od 1650r. obserwujemy stałe zwiększanie tempa wzrostu liczby ludności świata: podwojenie liczby ludności z 1650r. wymagało 200 lat, a podwojenie liczby ludności z 1850r.- 100 lat.

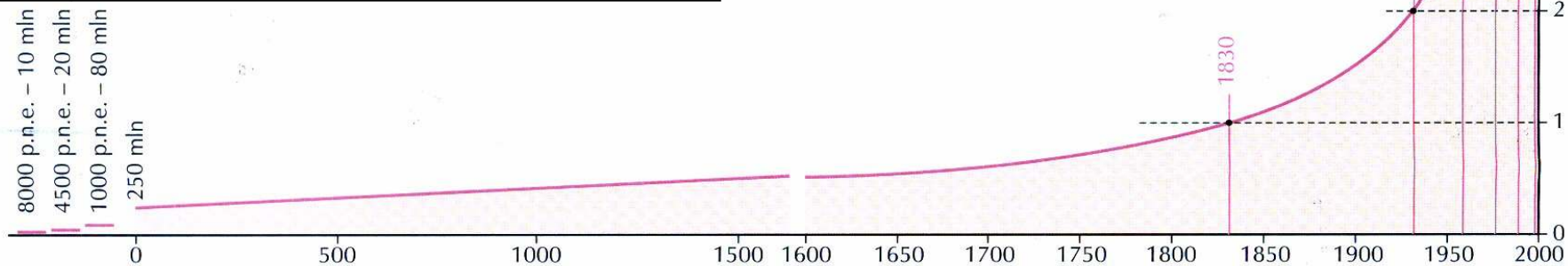
9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Przyspieszenie:

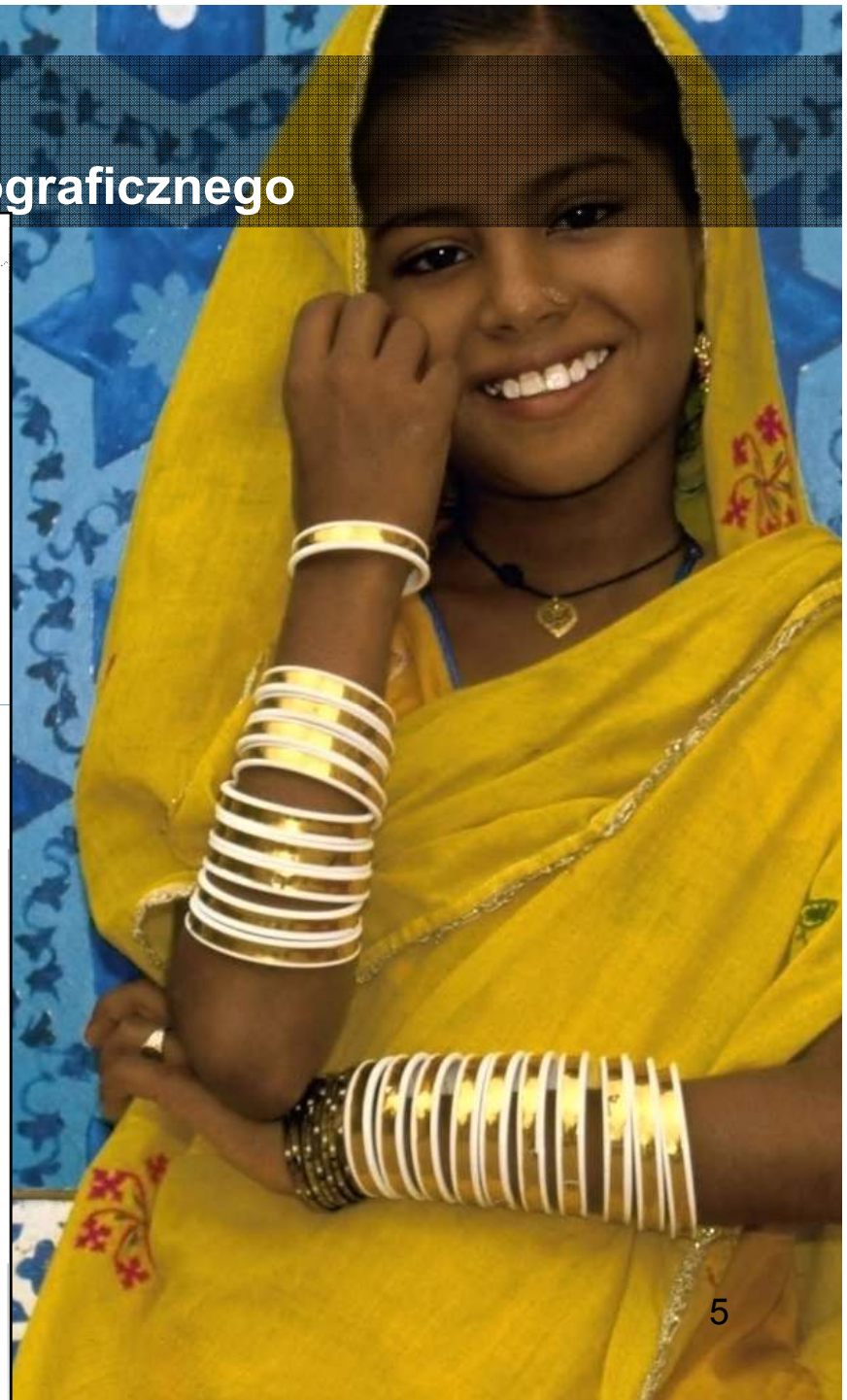
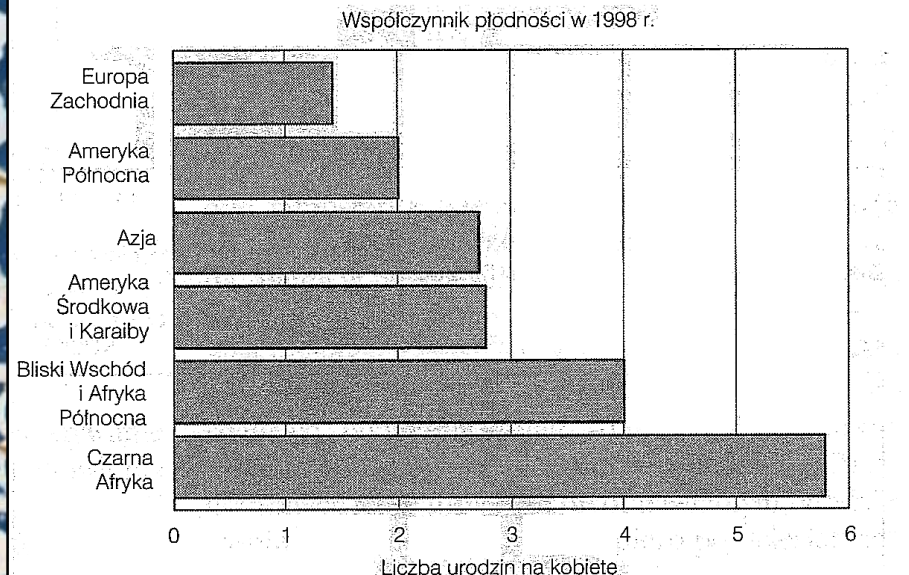
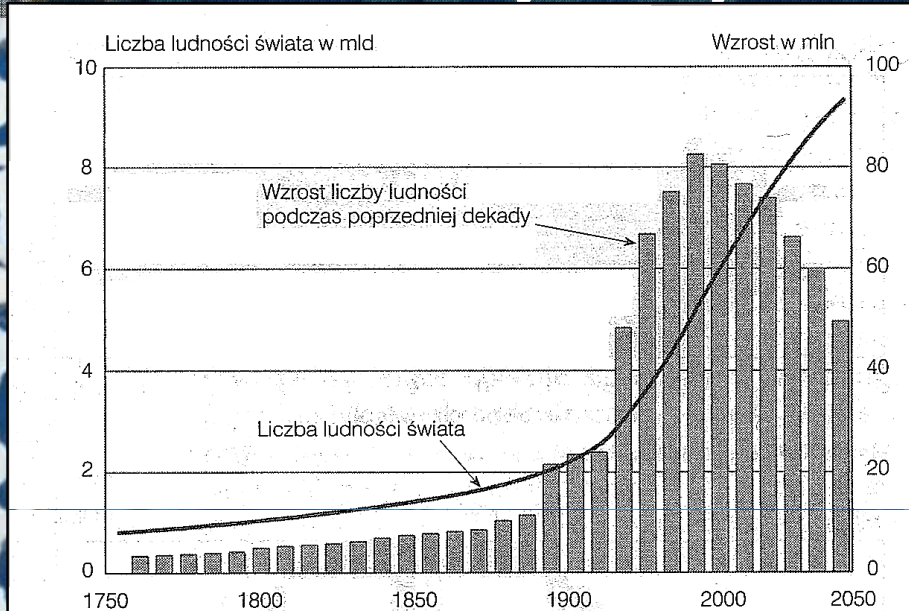
- 10 000 lat temu – neolityczna rewolucja rolnicza
- XVIII – rewolucja przemysłowa
- XX w - postęp medycyny

Ryc. 1. Rozwój ludności na Ziemi w okresie od 8000 r. p.n.e. do 2000 r.

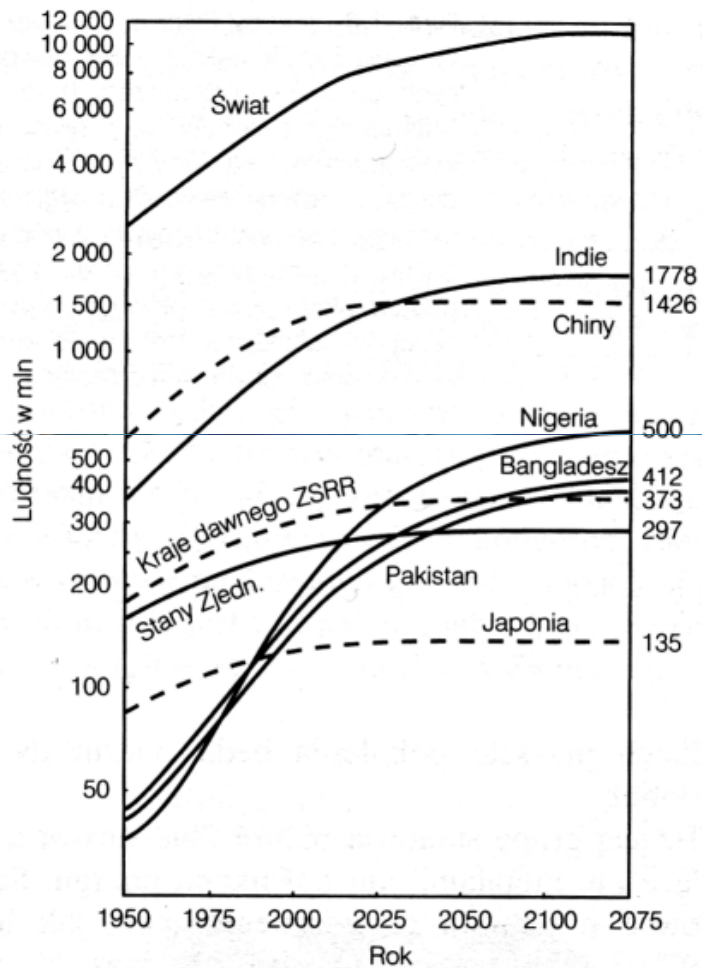
9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

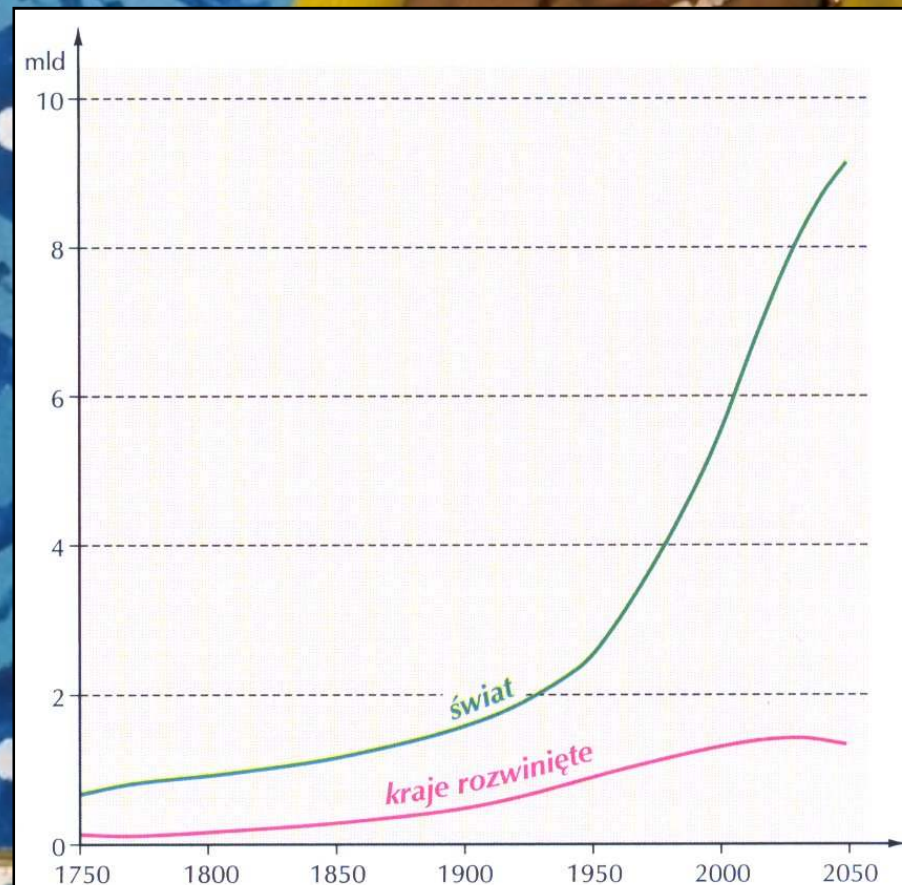

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Przewidywany wzrost populacji w kilku dużych krajach i na świecie do 2100 r. Demografowie przypuszczają, że ok. 2100 r. nastąpi stabilizacja światowej populacji (Demery, Population and Development Review, vol. 10, nr I., s. 103, 1984 r.)

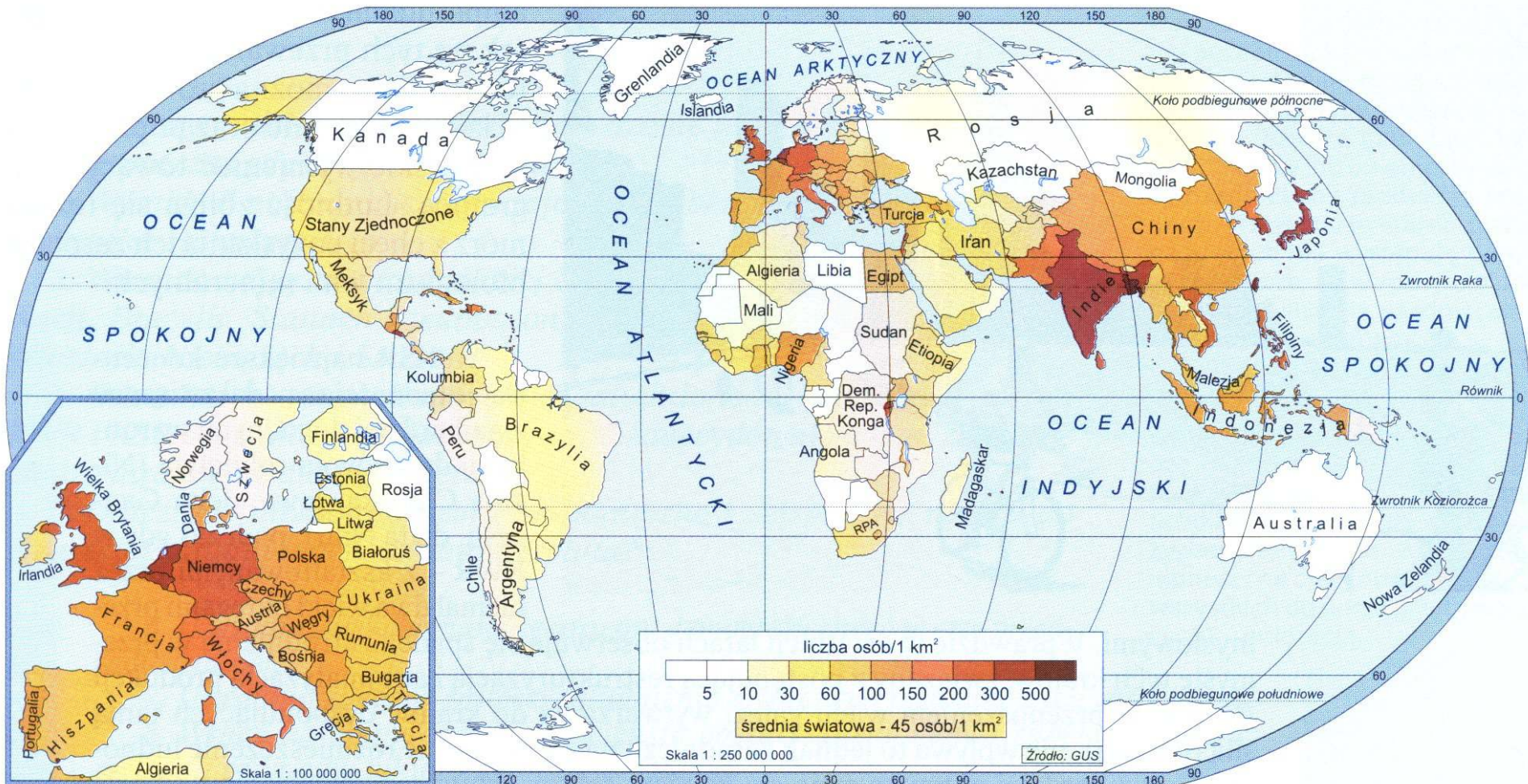

Wzrost liczby ludności w krajach rozwiniętych i rozwijających się

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

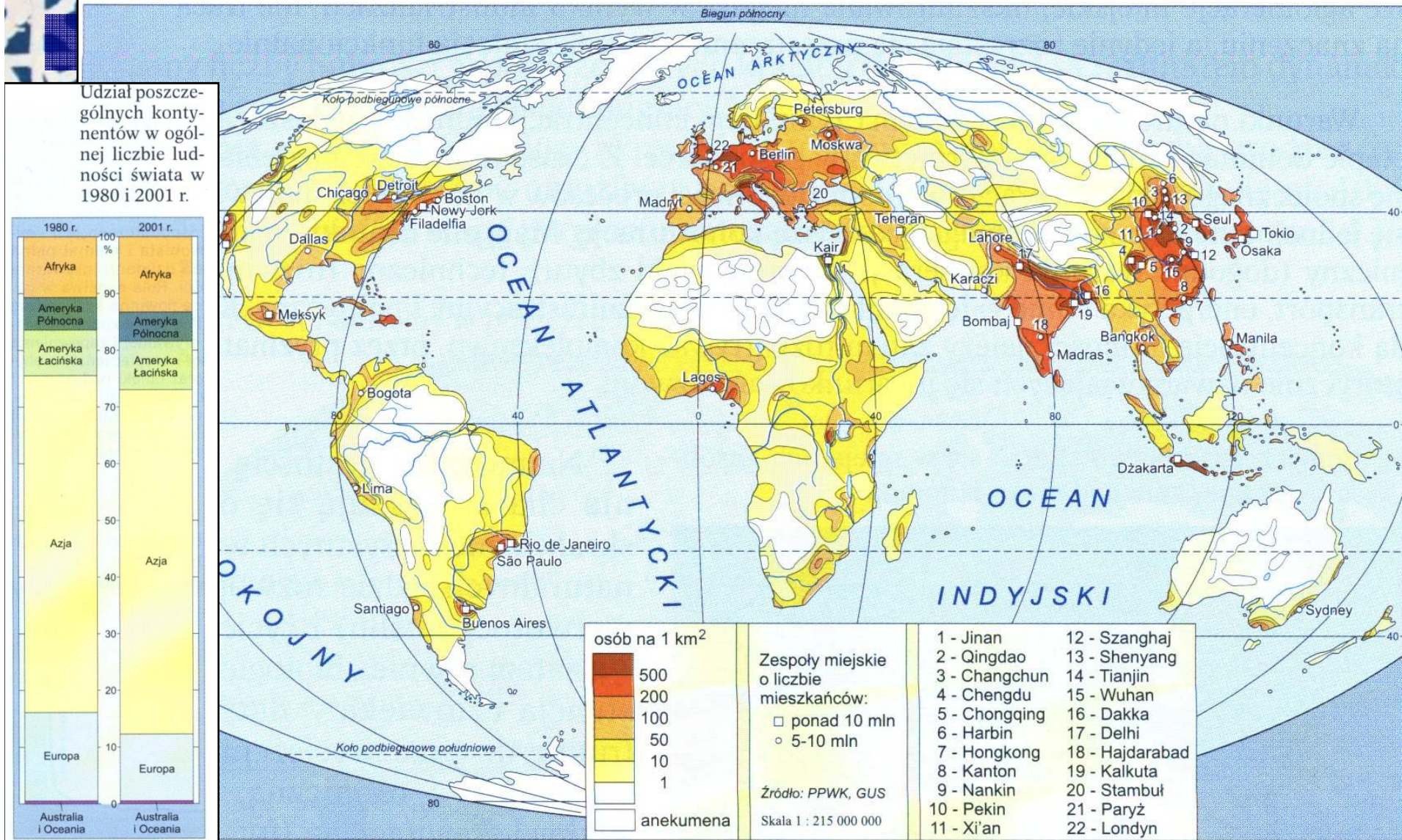
Przeciętna gęstość zaludnienia poszczególnych krajów w 2001 r.

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

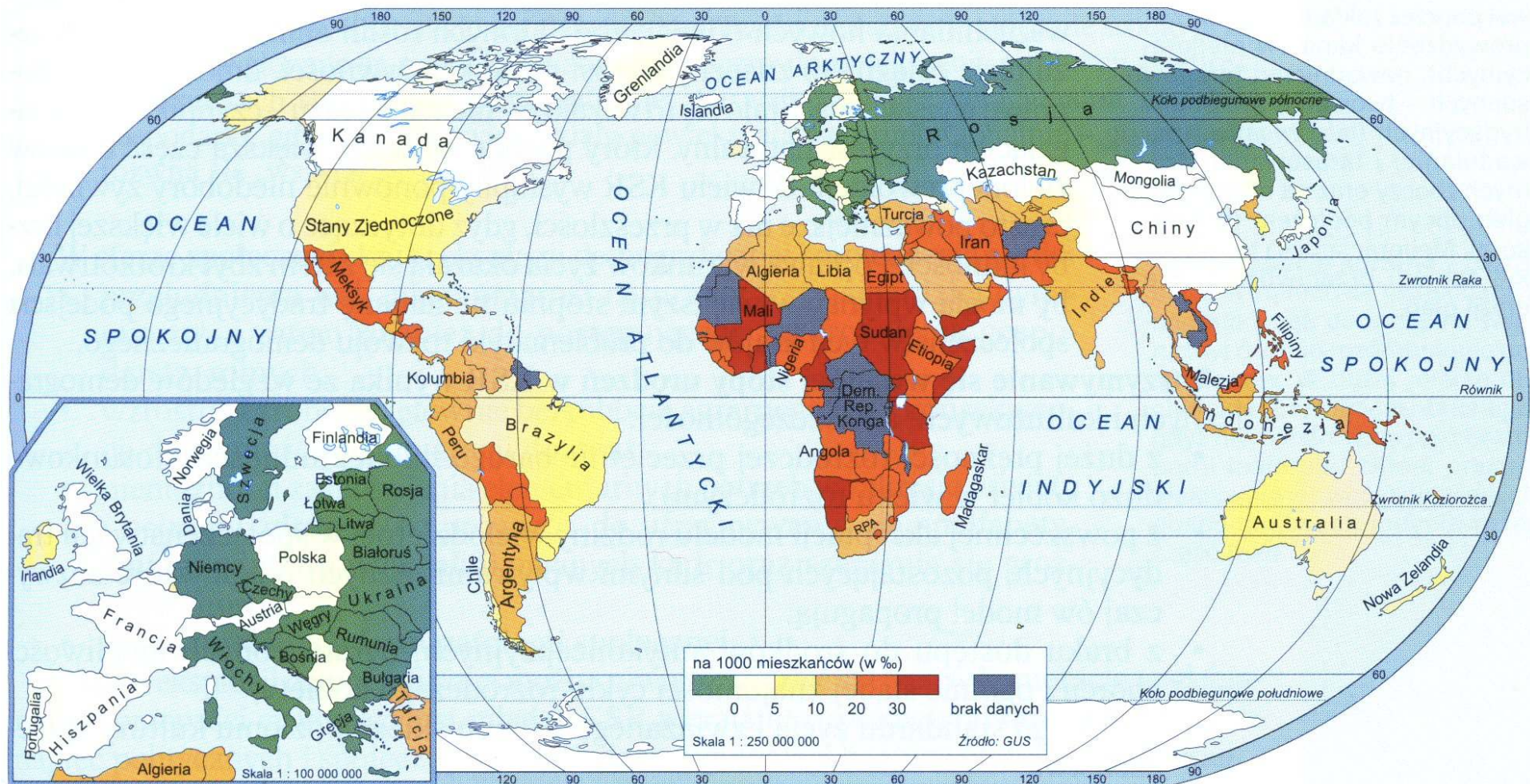
Gęstość zaludnienia według regionów (2000 r.)

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Przyrost naturalny w poszczególnych krajach (2000 r.)

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w wybranych krajach

Kraje	1980			2000		
	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny
Pakistan ^{a)}	.	.	.	36,1	7,8	28,3
Nigeria ^{a)}	50,6	18,5	32,1	38,8	14,7	24,1
Meksyk ^{b)}	35,3	6,2	29,1	27,8	4,6	23,2
Etiopia ^{c)}	49,3	23,4	25,9	46,5	26,3	20,2
Indie ^{d)}	33,7	12,6	21,1	27,2	8,9	18,3
Uzbekistan ^{b)}	33,9	7,5	26,4	23,1	5,9	17,3
Brazylia ^{ef)}	32,0	8,9	23,1	15,3	5,9	9,4
Francja	14,9	10,2	4,7	13,2	9,1	4,1
Chiny ^{b)}	18,2	6,3	11,9	7,5	4,8	2,7
Japonia	12,8	8,1	4,7	9,5	7,7	1,8
Polska	19,5	9,9	9,6	9,8	9,5	0,3
Węgry	13,9	13,6	0,3	9,7	13,5	-3,8
Łotwa	14,1	12,8	1,3	8,5	13,6	-5,1
Rosja ^{g)}	13,5	11,2	2,3	8,7	15,3	-6,6

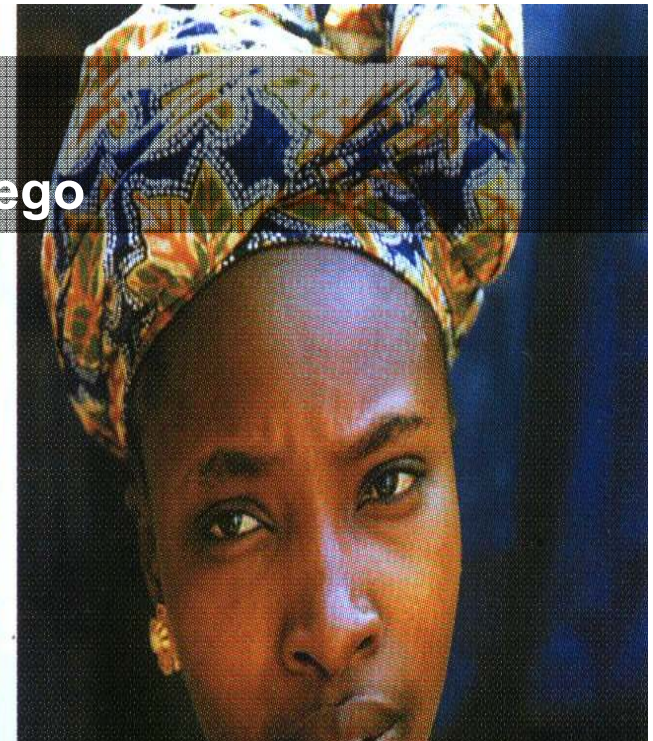
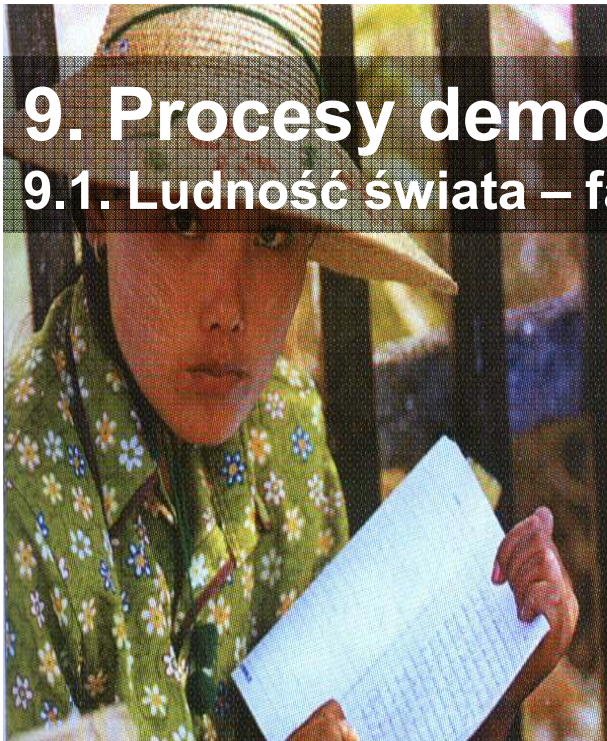
a) dla 2000 r.: średnie za lata 1995-2000; b) 1980 i 1998 r.; c) 1980 i 1992 r.; d) 1980 i 1997 r.; e) bez Indian zamieszkujących tropikalny las deszczowy na Nizinie Amazonki; f) 1980 i 1996 r.; g) 1990 i 2000 r.

Źródło: *Rocznik statystyczny 1981*, 2002, GUS, Warszawa 1981, 2002. *Rocznik statystyki międzynarodowej 2000*, GUS, Warszawa 2001.

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Szybko wzrost liczby mieszkańców wiąże się z tempem zmian dwu najważniejszych czynników demograficznych: liczby urodzeń i zgonów.

W analizach porównawczych i prognozach wielkość tę określa się w przeliczeniu na 1000 osób (promile) lub 100 osób (%) → **współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów**. Różnica tych wielkości to **współczynnik przyrostu naturalnego**

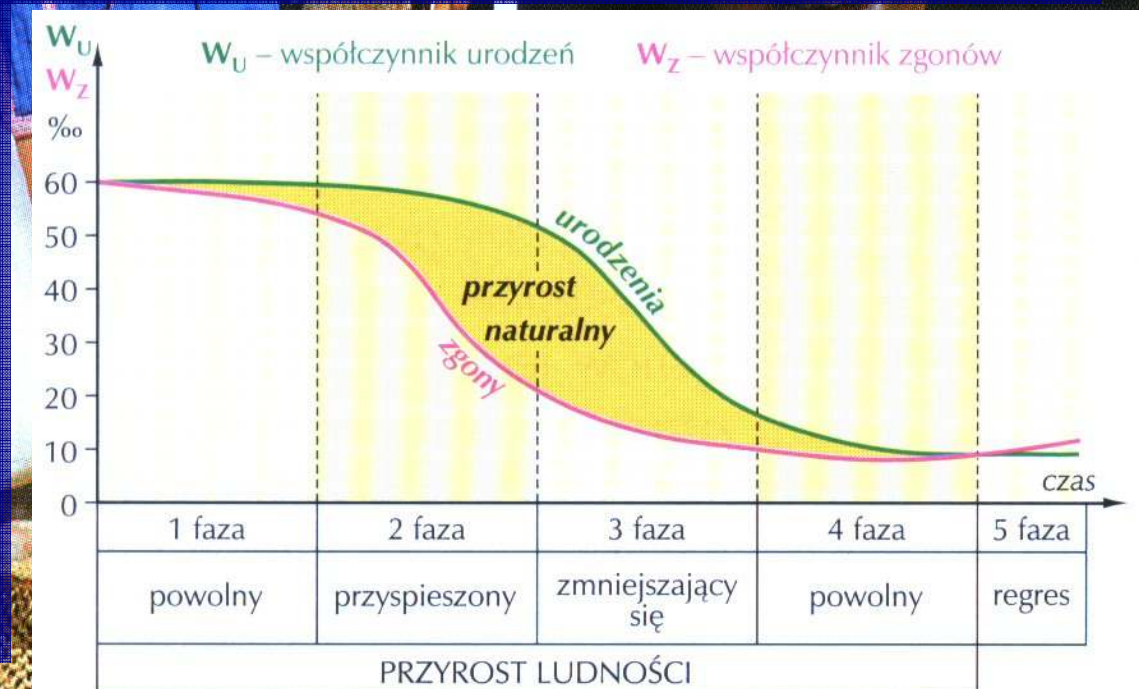

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – fazy rozwoju demograficznego

Fazy rozwoju demograficznego:

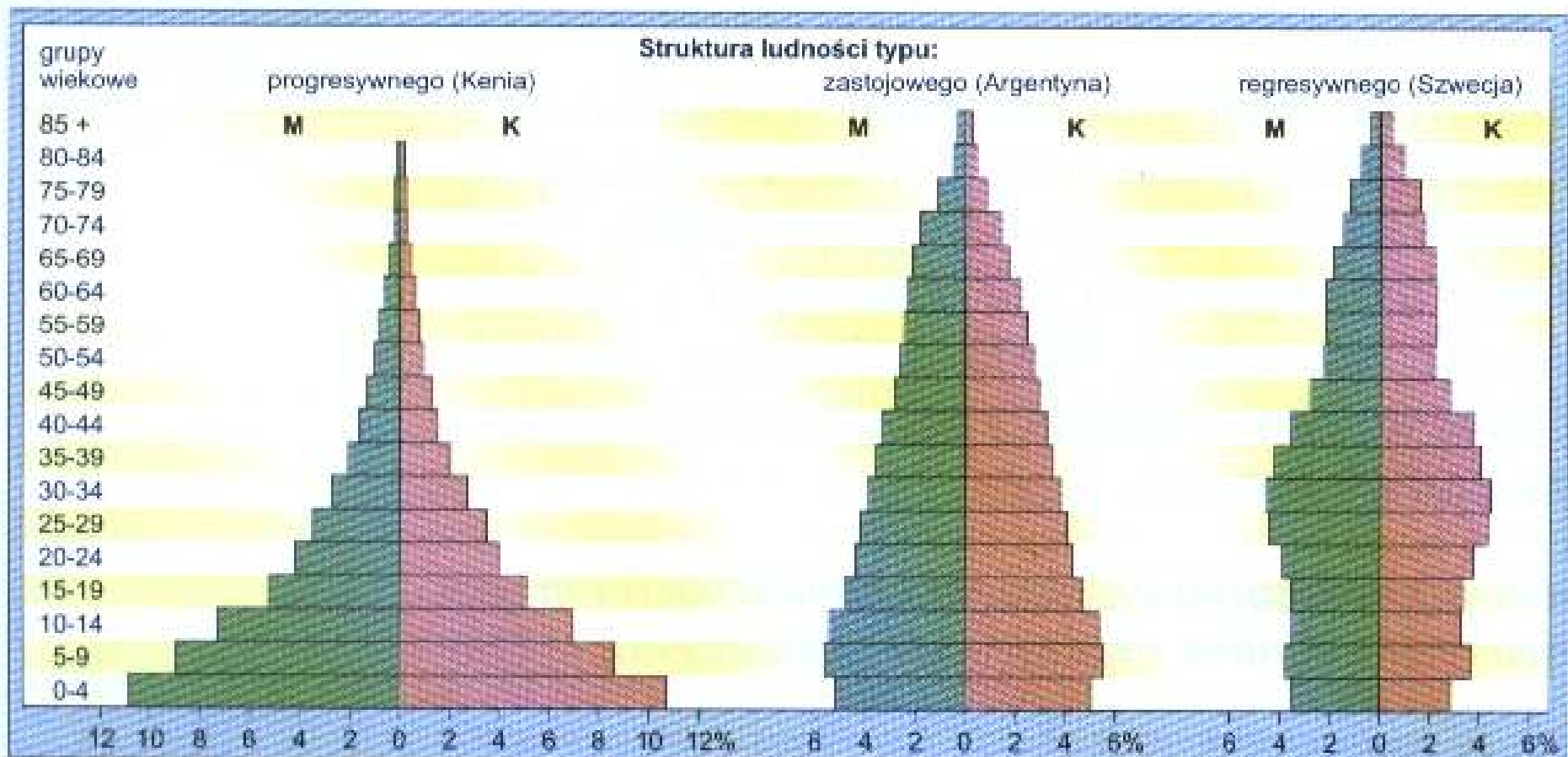
1. Charakterystyczna dla ludności żyjącej na bardzo niskim poziomie rozwoju gospodarczego. Obecnie w nielicznych populacjach.
2. Osiągnięcia medycyny i wzrost zasięgu oddziaływania służby zdrowia przyczynia się do zmniejszenia współczynnika zgonów. Schyłek fazy odpowiada eksplozji demograficznej i występuje obecnie np. w Nigerze.
3. Przyrost naturalny osiąga najwyższy poziom z przyczyn podobnych jak w fazie 2, następnie nieco się obniża. Obecnie w Nigerii.
4. Liczba zgonów mała z powodu wiedzy medycznej, zasięgu oddziaływania służby zdrowia i struktury wieku ludności. Obecnie w krajach rozwiniętych gospodarczo. W Europie Zach. W latach 60-tych XX w.
5. W niektórych społeczeństwach poziom urodzeń zbliża się do poziomu umieralności, lub nawet umieralność jest wyższa. Regres demograficzny

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – społeczeństwa stare i młode, przyczyny

Rys. 21. Podstawowe rodzaje piramid wieku (za D. Waughem, 1998 – wg danych za 1996 r.)

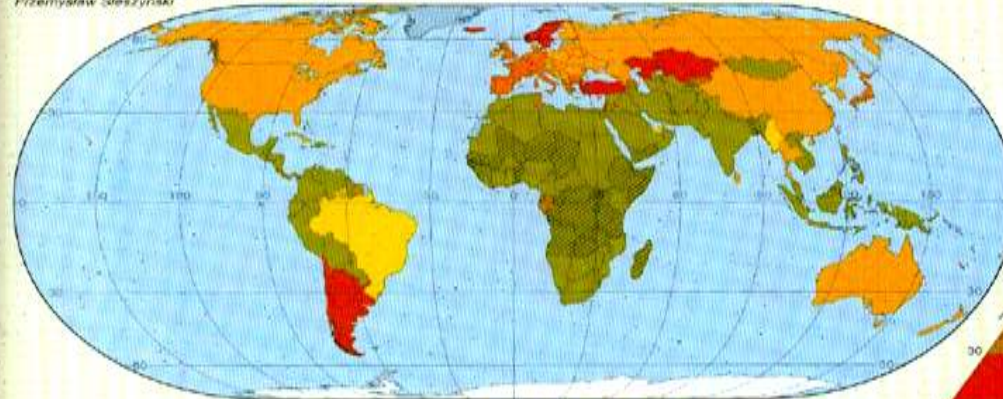
9. Procesy

9.1. Ludność s

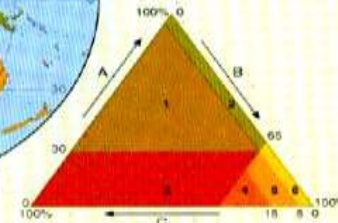
Struktura wiekowa ludności

Przemysław Gleszyński

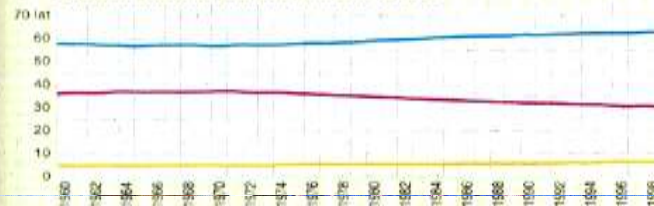
Skala 1:250 000 000

Struktura wiekowa ludności (1990)

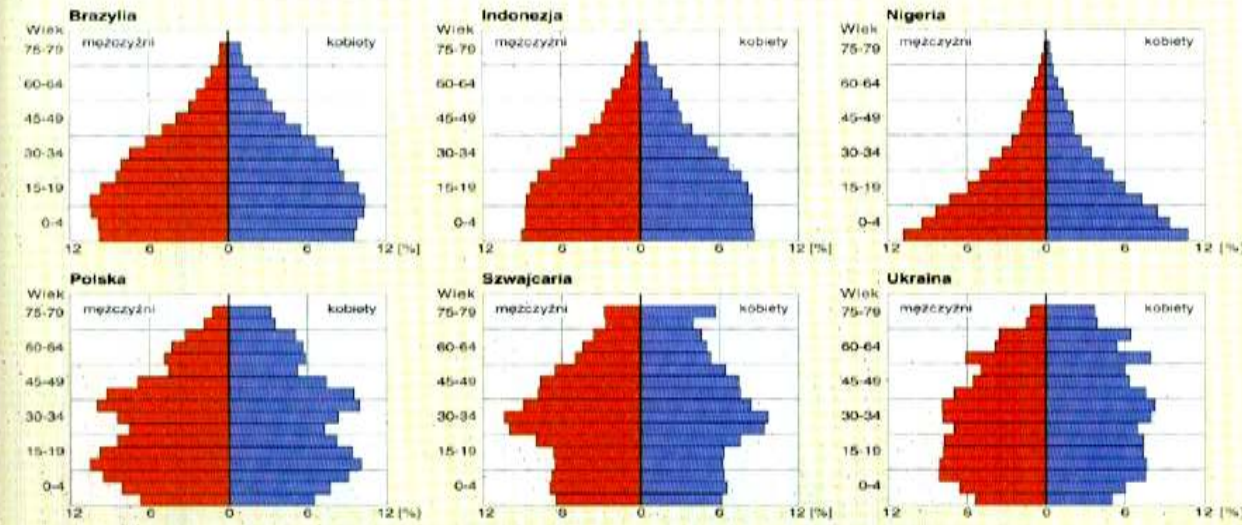

Struktura wiekowa ludności w latach 1960-98

- A – 0-14 lat
 - B – 15-64 lata
 - C – 65 i więcej lat
- 1 A=30%, B=65%, C=5%
 - 2 A=30%, B=65%, C=5%
 - 3 A=30%, B=65%, C=5%
 - 4 A=20%, B=65-85%, C=15-35%
 - 5 A=30%, B=65%, C=5-15%
 - 6 A=35%, B=65%, C=5%
- brak danych
obszary niezamieszkałe

Piramidy wiekowe

Piramida wieku ludności Nigerii typowa jest dla krajów rozwijających się objętych eksplozją demograficzną. W Indonezji widać pierwsze efekty polityki zmierzającej do ograniczenia stopy urodzeń i przyrostu naturalnego. Brazylia nie tylko udało się zmniejszyć stopy urodzeń i przyrostu naturalnego, ale i zwiększyć długość życia. Piramidy wieku ludności Szwajcarii i Polski świadczą o niezmniejszającej się liczbie ludności. Szwajcaria przeżywała w przeszłości fazę wzrostu demograficznego. Wykres dotyczący Polski obrazuje ubytki demograficzne spowodowane I i II wojną światową, powojenny wycich demograficzny, późniejszy etap spadku stopy urodzeń, ponowny ich wzrost (wyż rodzi wyż) i spadek w ostatnich latach. Ukraina ma ujemny przyrost naturalny — zauważa się gwałtowne zmniejszenie się liczby dzieci w przedziale wiekowym 0-4 lat.

9. Procesy demograficzne

9.1. Ludność świata – społeczeństwa stare i młode, przyczyny

- Rozmieszczenie ludności na świecie jest bardzo nierównomierne. Występują obszary stale zamieszkałe przez człowieka (ekumeny), przejściowo zamieszkiwane lub wykorzystywane tylko do celów gospodarczych (subekumeny) i tereny bezludne (anekumeny).
- Na nierównomierne rozmieszczenie ludności na świecie wpływ mają następujące czynniki:
Przyrodnicze:
 1. Rodzaj podłoża (ląd).
 2. Klimat (temperatura i opady- umiarkowane).
 3. Gleby.
 4. Wysokość nad poziomem morza.
 5. Ukształtowanie powierzchni.
 6. Surowce mineralne.
 7. Odległość od morza.Poza przyrodnicze:
 1. Ustrój polityczny.
 2. Polityka ekonomiczna.
 3. Wiedza.
 4. Technika.
 5. Względy strategiczne- obronne.

ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI NA ŚWIECIE

- Od początku zawsze prawie połowa ludności przypadała na Azję.
- Obecnie na Azję przypada ponad 60% ludności świata.
- Afryka to 13-14% ludzi świata (jej udział wzrasta).
- Europa z Rosją to 12% ludności świata, obecnie udział Europy w zaludnieniu świata maleje.
- Ameryka Północna i Środkowa to 8% ludności świata.
- Ameryka Południowa – 6%.
- Australia i Oceania – 0,5% ludności świata.
- Gęstość zaludnienia na Ziemi wynosi 43 mieszkańców na km²

ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI NA ŚWIECIE

Średnia gęstość zaludnienia na Ziemi wynosi 43 osoby/km², co daje nam średnią na poszczególnych kontynentach:

- Azja- 111 os/km,
- Europa- 32 os/km²,
- Afryka- 23 os/km²,
- Ameryka Północna i Środkowa- 19 os/km²,
- Ameryka Południowa- 18 os/km²,
- Oceania 3 os/km².

Największą gęstością zaludnienia charakteryzują się małe jednostki terytorialne np.:

- Monako (16 410 os/km²),
- Makau (23 222 os/km²),
- Hongkong (6 190 os/km²),
- Gibraltar (4 667 os/km²)
- Singapur (4 833 os/km²).

Do najgęściej zaludnionych krajów na Ziemi należą: w Europie- Holandia, Belgia, Wielka Brytania, Niemcy, w Azji- Bangladesz, Korea Południowa, Japonia i Sri Lanka.

ZMIANA LUDNOŚCI W WYBRANYCH KRAJACH ŚWIATA W PRZECIĄGU 50 LAT

KRAJ	1950r	2000r
Chiny	550mln	1350mln
Indie	368mln	ok. 1000mln
USA	150mln	270mln
Brazylia	53mln	162mln
Rosja	103mln	147mln
Bangladesz	42mln	125mln
Japonia	84mln	126mln
Nigeria	33mln	106mln
Meksyk	33mln	100mln
Tajlandia	20mln	61mln
Egipt	22mln	66mln

MIASTA - OLBRZYMY

- Jednym z procesów charakteryzujących drugą połowę XXw jest eksplozywny rozwój wielkich miast. Krajobraz naszej planety staje się w coraz większym stopniu krajobrazem miejskim. Na obszarach miast w sposób najbardziej drastyczny uwidaczniają się największe problemy współczesności : przeludnienie, deficyt żywności i wody, braki w dziedzinie infrastruktury technicznej i społecznej, skrajne ubóstwo i bezrobocie, zjawiska patologii społecznej i degradacji środowiska przyrodniczego.
- Według statystyk ONZ, liczba ludności miast w krajach wysoko rozwiniętych zwiększyła się w latach 1950-90 niemal 2-krotnie, z 477mln do 868mln osób. W tym samym okresie miasta krajów rozwijających się zwiększyły swoje zaludnienie przeszło 4-krotnie z 268mln do 1mld360mln osób.
- Udział miast milionowych w całkowitej liczbie ludności świata wzrósł z 1% w 1940r do przeszło 10% w 1980r.

NAJWIĘKSZE MIASTA ŚWIATA

Nazwa miasta	Liczba ludności w mln w 2000r.
Meksyk	25,5mln
Sao Paulo	24mln
Tokio	20,02mln
Kalkuta	16,5mln
Wielki Bombaj	16mln
Nowy Jork	15,8mln
Seul	13,8mln
Teheran	13,6mln
Rio de Janerio	13,3mln
Szanghaj	13,2mln

MIASTA - OLBRZYMY

- Przeszło 10mln miast, takie jak Kalkuta, Bombaj czy Buenos Aires, zużywa każdego dnia 5mln ton wody, 1,5mln ton żywności, 60tys ton paliwa, wydalając jednocześnie ponad 4mln ton odpadów w postaci płynnej, stałej i gazowej.
- Wielkie miasta i ich zaplecza stanowią z tej racji obszary największego natężenia antropopresji, co stwarza realne zagrożenia dla zdrowia i stanowi wielkie obciążenie dla środowiska.

OBECNY STAN KONSUMPCJI

- Od fast foodu do jednorazowych aparatów i od Meksyku po RPA, spora część świata z oszałamiającą prędkością wkracza do społeczności konsumentów.
- Jedno z obliczeń pokazuje, że dziś członkami klasy konsumentów jaet 1,7 miliarda ludzi – nieomal połowa z nich mieszka w krajach rozwijających się.
- Jeśli poziom konsumpcji, którym cieszy się dziś kilkaset milionów milionów najbogatszych ludzi, zapewnimy nawet połowie z około 9 miliardów osób, które mają zamieszkiwać naszą planetę w roku 2050, skutki dla wody, jakości powietrza, lasów, klimatu, będą bardzo poważne.
- Mimo widocznych przed nami zagrożeń niewiele wskazuje na to by lokomotywa konsumpcji zaczynała hamować.
- W roku 2003 w USA było więcej prywatnych aut niż ludzi uprawnionych do prowadzenia ich; nowe domy były w roku 2003 o 38% większe, niż w 1975, mimo że średnio w jednym domu mieszka dziś mniej osób; sami Amerykanie też są więksi – produkuje się większe ubrania, mocniejsze meble, a nawet powiększone trumny.

KONSUMPCJA W LICZBACH

- Prywatne wydatki osiągnęły rekordową wartość 20 bilionów dolarów w roku 2000, podczas gdy w roku 1960 wynosiły 4,8 biliona.
- Mieszkańcy Ameryki Północnej i Europy Zachodniej, którzy stanowią 12% ludzkości, odpowiadają za 60% globalnych wydatków na konsumpcję, podczas gdy 1/3 ludzkości żyjąca w Azji Południowej i Afryce wydaje zaledwie 3,2%.
- W roku 1999 około 2,8 miliarda ludzi, 2 na 5 mieszkańców planety żyło za mniej niż 2 dolary dziennie.
- Około 1,2 miliarda ludzi żyje w „skrajnej nędzy”, co oznacza przeciętny dzienny dochód poniżej 1 dolara.
- W oparciu o same prognozy dotyczące przyrostu naturalnego, ostrożne szacunki mówią, że do roku 2015 liczebność klasy konsumentów całego świata osiągnie co najmniej 2 miliardy ludzi.

KLASA KONSUMENTÓW W POSZCZEGÓLNYCH REGIONACH, ROK 2002

Region	Liczba ludzi należąca do klasy konsumentów	Klasa konsumentów jako % populacji regionu	Klasa konsumentów jako % globalnej klasy konsumentów
USA i Kanada	271,4	85%	16%
Europa Zachodnia	348,9	89%	20%
Azja Wschodnia i region pacyficzny	494	27%	29%
Europa Wschodnia i Środkowa Azja	173,2	36%	10%
Azja Południowa	140,7	10%	8%
Australia i Nowa Zelandia	19,8	84%	1%
Bliski Wschód i Północna Afryka	78	25%	4%
Kraje uprzemysłowione	912	80%	53%
Kraje rozwijające się	816	17%	47%

TRENDY KONSUMPCYJNE

- Od 1961 roku, w miarę jak podaż żywności staje się obfita dzienna porcja spożywanych kalorii rośnie w krajach uprzemysłowionych jak i rozwijających się.
- Informacja FAO informuje że wciąż niedożywionych jest 825 milionów ludzi
- Istnienie głodu przy jednoczesnej rekordowej podaży żywności odzwierciedla fakt, że jedzenie wciąż jest drogie dla wielu biednych tego świata.
- W Tanzanii, gdzie domowe wydatki na głowę mieszkańca wynosiły w 1998 roku 375 dolarów, 67% pieniędzy szło na jedzenie; w Japonii w tym samym roku domowe wydatki na osobę wynosiły 13568 dolarów z czego zaledwie 12% wydawano na żywność.
- Mieszkańcy krajów uprzemysłowionych otrzymują 856 kalorii dziennie z produktów zwierzęcych, podczas gdy w krajach rozwijających się liczba ta wynosi 350.
- Połowa światowej wieprzowiny spożywana jest w Chinach, a Brazylia jest drugim co do wielkości konsumentem wołowiny po USA.

ODSETEK WYDATKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH NA ŻYWNOSĆ

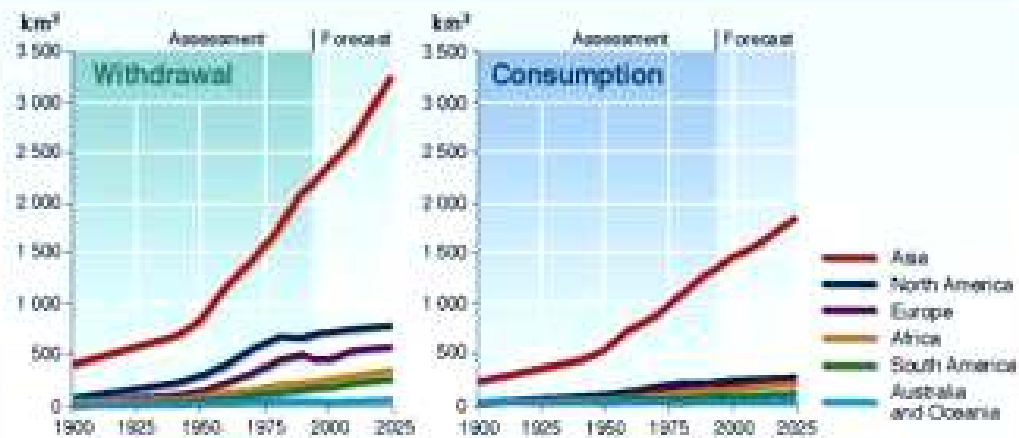
Kraj	Domowe wydatki na mieszkańca (1998)	Odsetek wydawany na żywność
Tanzania	375\$	67%
Madagaskar	608\$	61%
Liban	6135\$	31%
Hong Kong	12468\$	10%
Japonia	13568\$	12%
Dania	16385\$	16%
USA	21515\$	13%

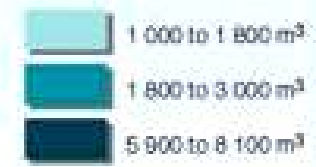
TRENDY KONSUMPCYJNE

- Czysta woda i właściwe warunki sanitarne są bardziej dostępne dla populacji bogatszych, choć w ciągu ostatniego dziesięciolecia sytuacja ta poprawiła się nieco na korzyść narodów biedniejszych.
- Ilość dostępnej słodkiej wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca zmniejszyła się o połowę.
- W ciągu ostatnich 10 lat liczba osób pozbawionych pitnej wody zwiększyła się 4-krotnie, osiągając 1mld w 2000 roku.
- Francuz zużywa od 150-250l wody dziennie z czego tylko 2l wypija.
- Kenijczyk zaś ma do swojej dyspozycji 4l wody dziennie.
- W 2000 roku dostęp do bezpiecznej wody pitnej nie miało 1,1 miliarda ludzi, 2 na 5 mieszkańców naszej planety nie miało dostatecznie dobrych warunków sanitarnych.
- W 2000 roku tylko 40% ludzi mieszkających na wsi korzystało z odpowiednich urządzeń sanitarnych – w miastach odsetek ten wynosi 85%.
- Oczyszczalnie ścieków znajdują się w mniej niż 10% miast świata

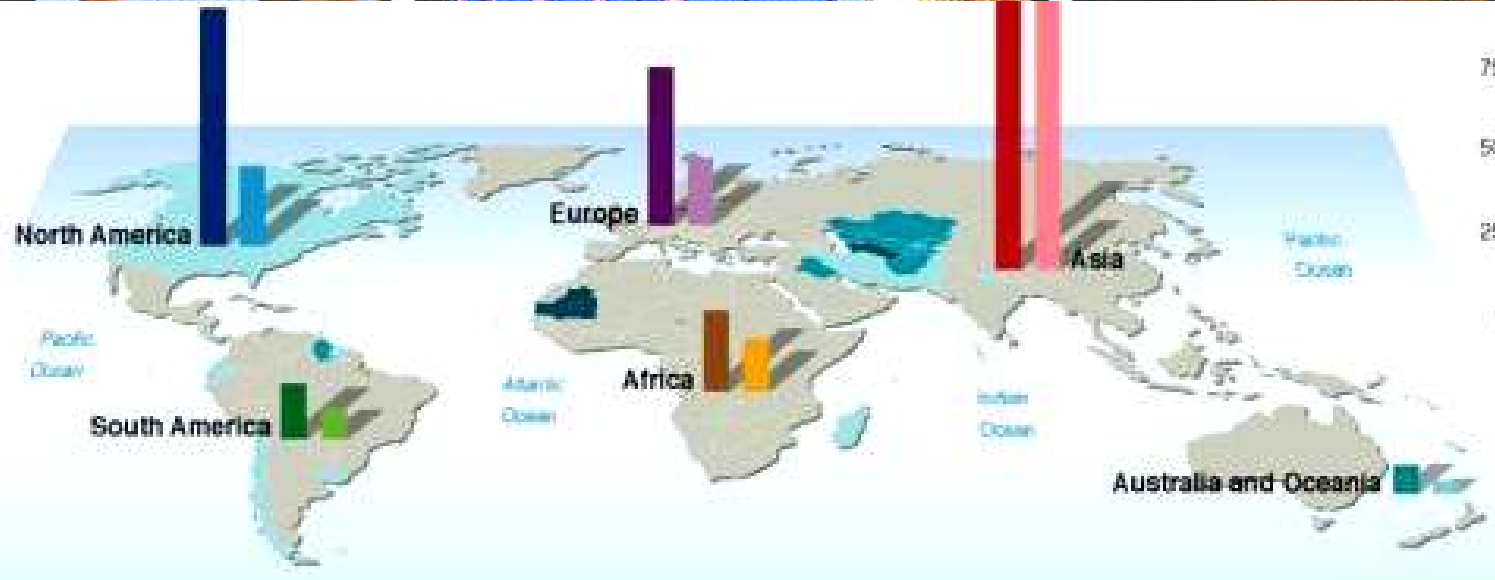
Global Water Withdrawal and Consumption

Top 20 water consumers per capita:

Water use at the end of the 1990s

Source: Igor A. Shiklomanov, State Hydrological Institute (SHI, St. Petersburg) and United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO, Paris), 1999; World Resources 2000-2001, People and Ecosystems: The Fraying Web of Life, World Resources Institute (WRI), Washington DC, 2000; Paul Harrison and Fred Pearce, AAAS Atlas of Population 2001, American Association for the Advancement of Science, University of California Press, Berkeley.

MAPA POKAZUJE TERENY DOTKNIĘTE NIEDOBOREM WODY

TRENDY KONSUMPCYJNE

- Na całym świecie zużycie papieru między rokiem 1950 a 1997 zwiększyło się ponad sześciokrotnie, a od połowy lat siedemdziesiątych podwoiło się
- Pod koniec XX wieku przeciętny Brytyjczyk wykorzystywał 16 razy więcej papieru, niż na początku tego wieku.
- Każdy Amerykanin rocznie zużywa ponad 300kg papieru.
- W Indiach wskaźnik ten wynosi 4 kg, a w 20 krajach Afryki nie przekracza 1 kg.
- Drewno przeznaczone na produkcję papieru to około 19% całego pozyskiwanego drewna i 42% przeznaczonego na użytek przemysłowy(poza opałem)

TRENDY KONSUMPCYJNE

- Wzrost zamożności otwiera także dostęp do towarów, które obiecują nowy poziom komfortu.
- W 2002 roku 1,12 miliarda gospodarstw domowych (3/4 ludności świata) posiadało co najmniej jeden telewizor
- W 2002 roku istniało 1,1 miliarda linii stacjonarnych i drugie 1,1 miliarda linii komórkowych
- Najnowsza forma komunikacji jaka jest internet łączy dziś 600 mln. Użytkowników.
- Zapewnienie odpowiedniego wyżywienia, czystej wody i podstawowej edukacji najbiedniejszym ludziom świata kosztowało by mniej niż bogatsi rocznie wydają na kosmetyki, lody i karmę dla zwierząt.

ROCZNE WYDATKI NA TOWARY LUKSUSOWE W PORÓWNANIU Z SUMAMI POTRZEBNYMI NA ZASPOKOJENIE WYBRANYCH PODSTAWOWYCH POTRZEB

Produkt	Roczne wydatki [\$]	Cel społeczny i gospodarczy	Dodatkowe roczne inwestycje niezbędne do realizacji celu
Kosmetyki	18mld	Dostępność medycyny kobiecej dla wszystkich kobiet	12mld
Karma dla zwierząt domowych Europa i USA	17mld	Eliminacja głodu i niedożywienia	19mld
Perfumy	15mld	Eliminacja alfabetyzmu na świecie	5mld
Rejsy oceaniczne	14mld	Czysta woda pitna dla wszystkich	10mld
Lody w Europie	11mld	Szczepionki dla każdego dziecka	1,3mld

WYKORZYSTANIE SUROWCÓW

- Szaleństwo konsumpcyjne XX wieku doprowadziło do bardziej intensywnego wykorzystania surowców.
- Między rokiem 1960 a 1995 zużycie minerałów na całym świecie wzrosło 2,5 –krotnie.
- Metali 2,1- krotnie
- Produktów drewnianych 2,3- krotnie
- Tworzyw sztucznych 5,6 – krotnie
- W USA w których mieszka mniej niż 5% globalnej populacji zużywają około ¼ światowych zasobów paliw kopalnych spalając niemal 25% węgla, 26% ropy i 27% gazu ziemnego.
- USA, Kanada, Australia, Japonia i Europa Zachodnia, a więc łącznie 15% ludności konsumują 61% produkowanego rocznie aluminium, 60% ołowiu, 59% miedzi, 49% stali.
- Przeciętny Amerykanin zużywa rocznie 22 kg aluminium, podczas gdy przeciętny Hindus jedynie 2kg, a Afrykanin mniej niż kilogram.

PROBLEM W RAJU

- **NIEOMAL WSZYSTKIE EKOSYSTEMY ŚWIATA KURCZĄ SIĘ, BY ZROBIĆ MIEJSCE DLA LUDZI, ICH DOMÓW, GOSPODARSTW, CENTRÓW HANDLOWYCH I FABRYK**

The background of the slide is a collage of several images showing people in traditional, colorful clothing. On the left, a person wears a wide-brimmed straw hat and a green patterned garment. In the center, a person is seen from the back, wearing a dark, textured garment. On the right, a person wears a vibrant, multi-colored patterned garment. The overall theme is cultural diversity and traditional attire.

PROBLEM ODPADÓW

- Wyprodukowanie jednej użytecznej tony miedzi wymaga wyrzucenia 110 ton nieprzydatnej skały i rudy.
- w miarę jak metale stają się coraz rzadsze ilość odpadów rośnie.
- Wytworzenie ilości złota wystarczającej do zrobienia jednej obrączki ślubnej powoduje Wyprodukowanie mniej więcej 3 tony toksycznych odpadów kopalnianych.
- W roku 2002 przeciętny Norweg generował 354kg odpadów, o 7% więcej niż rok wcześniej
- Przeciętny Francuz produkuje 350 kg odpadów domowych rocznie (około 1 kg dziennie).
- Przeciętny Amerykanin produkuje 51% więcej odpadów od przeciętnego mieszkańca każdego innego kraju.

„EKOLOGICZNE ODCISKI”

- Jeden z mierników wpływu konsumpcji ludzi na globalne ekosystemy jest system mierzenia „ekologicznych odcisków”, który mierzy ilość produktywnego terenu, jakiego gospodarka potrzebuje do wytworzenia niezbędnych dla siebie zasobów i przyjęcia swoich odpadów.
- Na Ziemi istnieje 1,9ha biologicznie produktywnego terenu na osobę, jednak wymagania środowiskowe gospodarek świata są tak duże, że dziś przeciętna osoba wykorzystuje 2,3ha produktywnego terenu. Zakładamy tu olbrzymią dysproporcję – od 9,7ha dla przeciętnego Amerykanina, do 0,47ha w przypadku przeciętnego mieszkańca Mozambiku.
- Analiza odcisków ekologicznych pokazuje, że ogólne poziomy konsumpcji przekroczyły pojemność ekologiczną planety już pod koniec lat 70-tych lub na początku 80-tych.

GLOBALNE TRENDY W WYDOBYCIU SUROWCÓW I STANIE ŚRODOWISKA

Wskaźnik środowiskowy	Trendy
Paliwa kopalne i atmosfera	Globalne zużycie węgla, ropy i gazu ziemnego było w roku 2002 4,7 razy większe niż w 1950. Poziom CO ₂ w roku 2002 był 18% wyższy niż w 1960, a szacuje się, że był o 31% wyższy od czasu rozpoczęcia rewolucji przemysłowej w 1750 roku. Naukowcy łączą ocieplenie się klimatu w XX w. z gromadzeniem się w atmosferze dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych.
Niszczenie ekosystemów	Ponad połowa podmokłych terenów Ziemi, od przybrzeżnych bagien do śródlądowych lub zasypywania w celu zrobienia miejsca na osady ludzkie lub rolnictwo. Około połowy pierwotnej pokrywy leśnej świata także już utraciliśmy, a kolejne drewna na opał, materiały budowlane, papier i inne produkty drewniane były ponad dwukrotnie większe niż w roku 1950.
Poziom morza	W XX wieku poziom morza wzrósł o 10-20 cm, a więc średnio 1-2 mm rocznie, w wyniku topnienia mas lodu kontynentalnego oraz poszerzenia się oceanów w wyniku zmiany klimatu. Małe kraje wyspiarskie, choć odpowiadają za mniej niż 1% emisji gazów cieplarnianych, zagrożone są zalaniem przez podnoszące się morze.

Gleba, pastwiska

Na około 10-20% terenów uprawnych świata mamy do czynienia z pewną formą degradacji, odsetek ten w przypadku terenów pastwisk wynosi ponad 70%. W ciągu ostatniego półwiecza degradacja gleb zmniejszyła produkcję żywności o około 13% na terenach uprawnych i 4% na pastwiskach.

Łowiska

W roku 1999 ogółem połowy ryb były 4,8 razy większe niż w 1950. w ciągu zaledwie 50 ostatnich lat przemysłowe floty rybackie wyłowiły co najmniej 90% wszystkich dużych drapieżników oceanicznych – tuńczyków, marlinów, rekinów, dorszy, halibutów, itd.

Woda

Nadmierne wypompowanie wód gruntowych powoduje spadek ich poziomu w najważniejszych regionach rolniczych Azji, Afryce Północnej, na Bliskim Wschodzie i w USA. Jakość wód gruntowych także pogarsza się w wyniku przenikania do nich nawozów i pestycydów z pól, z produktów ropopochodnych wyciekających ze zbiorników, chlorowanych rozpuszczalników i metali ciężkich wypuszczanych przez przemysł oraz odpadów radioaktywnych.

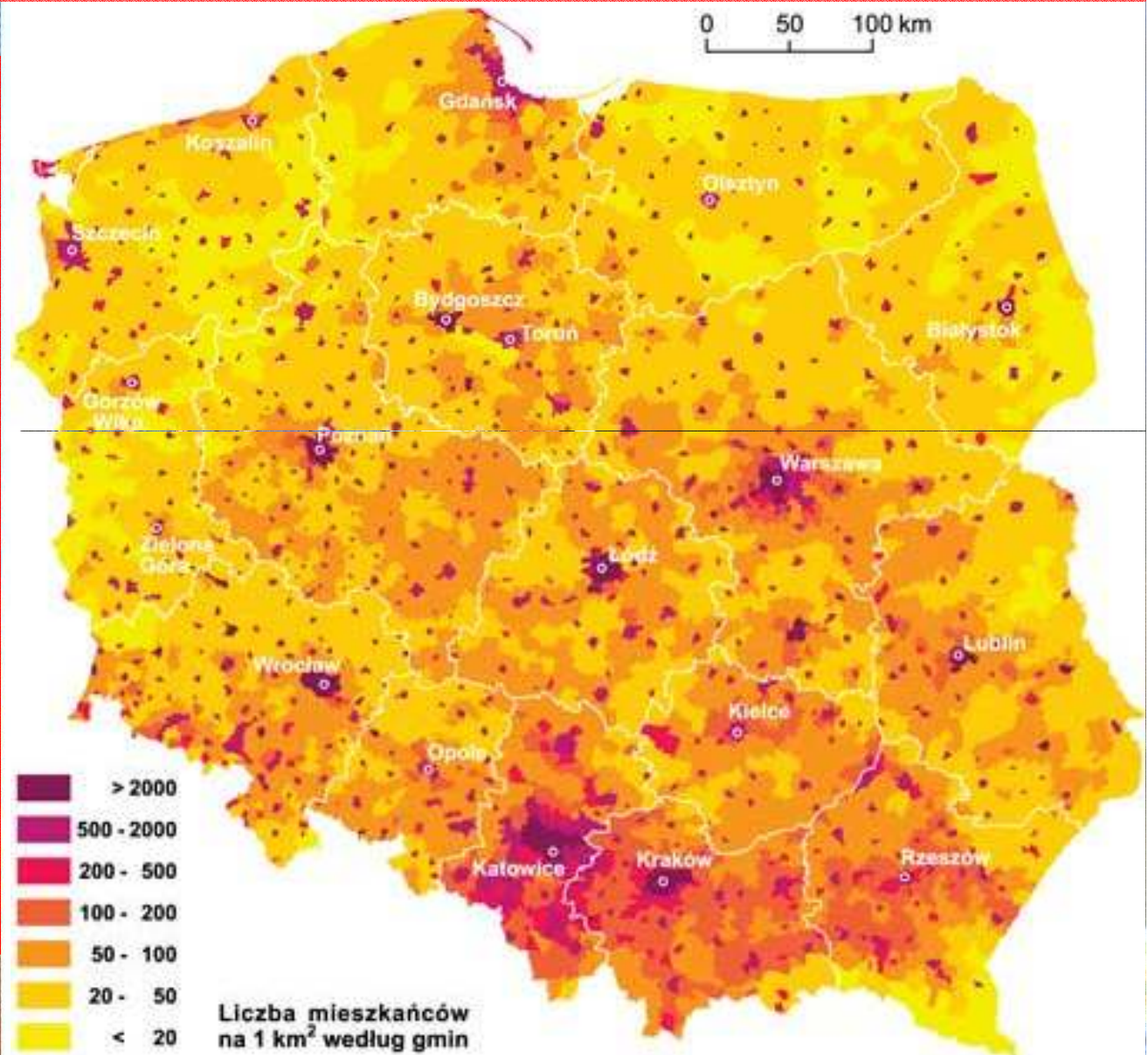
9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski – rozmieszczenie, gęstość zaludnienia

Liczba ludności Polski

Na mapie można zauważyć skupienie ludności na obszarze trójkąta o podstawie leżącej wzdłuż południowej granicy i wierzchołku w okolicach Trójmiasta. Taki układ związany jest rozwojem gospodarczym, który skoncentrował się w Polsce Południowej i Centralnej. Szczególnie wyróżnia się region katowicko-krakowski oraz duże miasta i zespoły miejskie – Warszawa, Łódź, Trójmiasto, Wrocław, Poznań.

Obszary słabo zaludnione to przede wszystkim duże kompleksy leśne na Pojezierzu Pomorskim i Mazurskim, Ziemi Lubuskiej, w Beskidach Wschodnich.

9. Procesy demograficzne

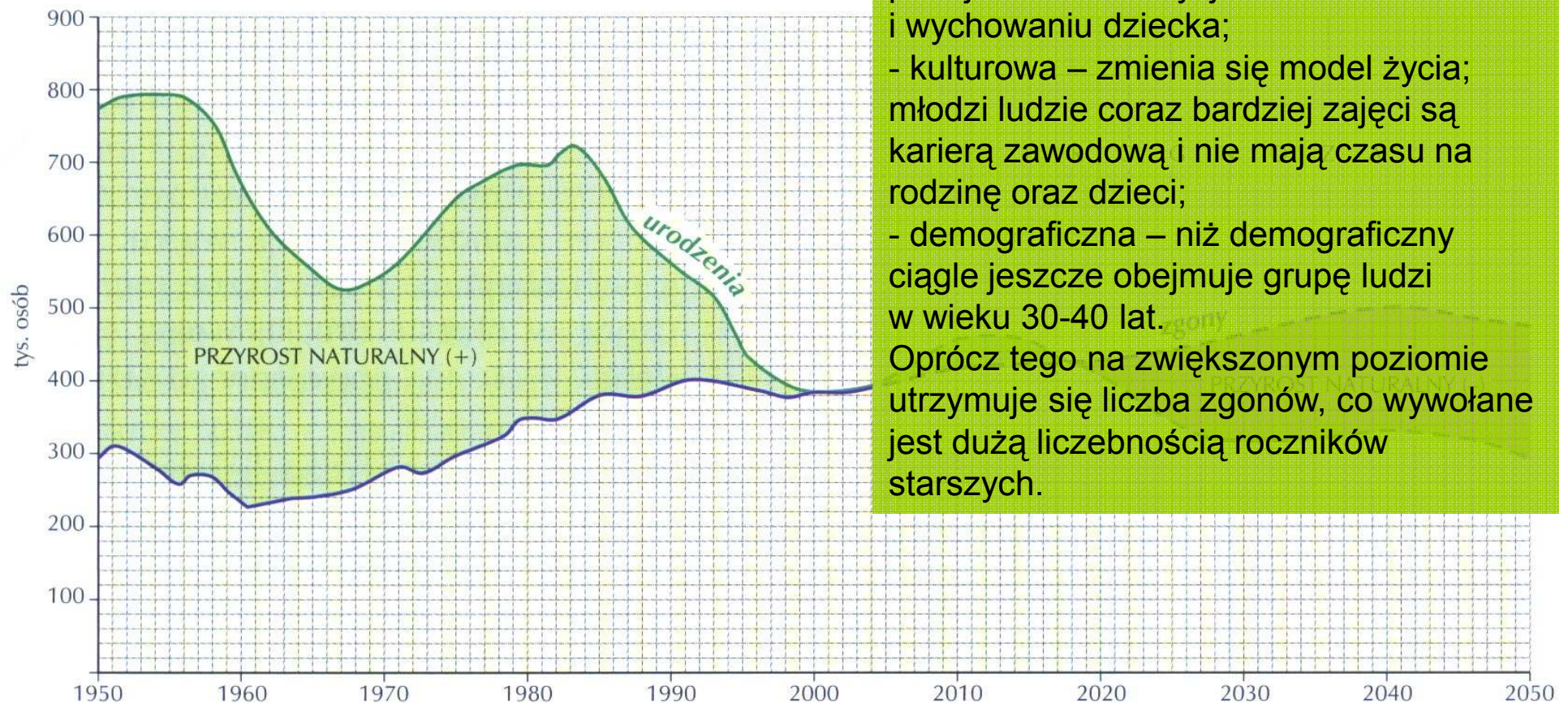
9.2. Ludność Polski – przyrost naturalny

Przyrost naturalny w Polsce w ostatnich latach ujemny ($-0,2\text{‰}$ w 2004 roku).

Dzieje się tak głównie za sprawą stale spadającej liczby urodzeń, na co składa się kilka przyczyn:

- ekonomiczna – duża część społeczeństwa żyje w trudnej sytuacji finansowej, która nie sprzyja podejmowaniu decyzji o urodzeniu i wychowaniu dziecka;
 - kulturowa – zmienia się model życia; młodzi ludzie coraz bardziej zajęci są karierą zawodową i nie mają czasu na rodzinę oraz dzieci;
 - demograficzna – niż demograficzny ciągle jeszcze obejmuje grupę ludzi w wieku 30-40 lat.
- Oprócz tego na zwiększonym poziomie utrzymuje się liczba zgonów, co wywołane jest dużą liczebnością roczników starszych.

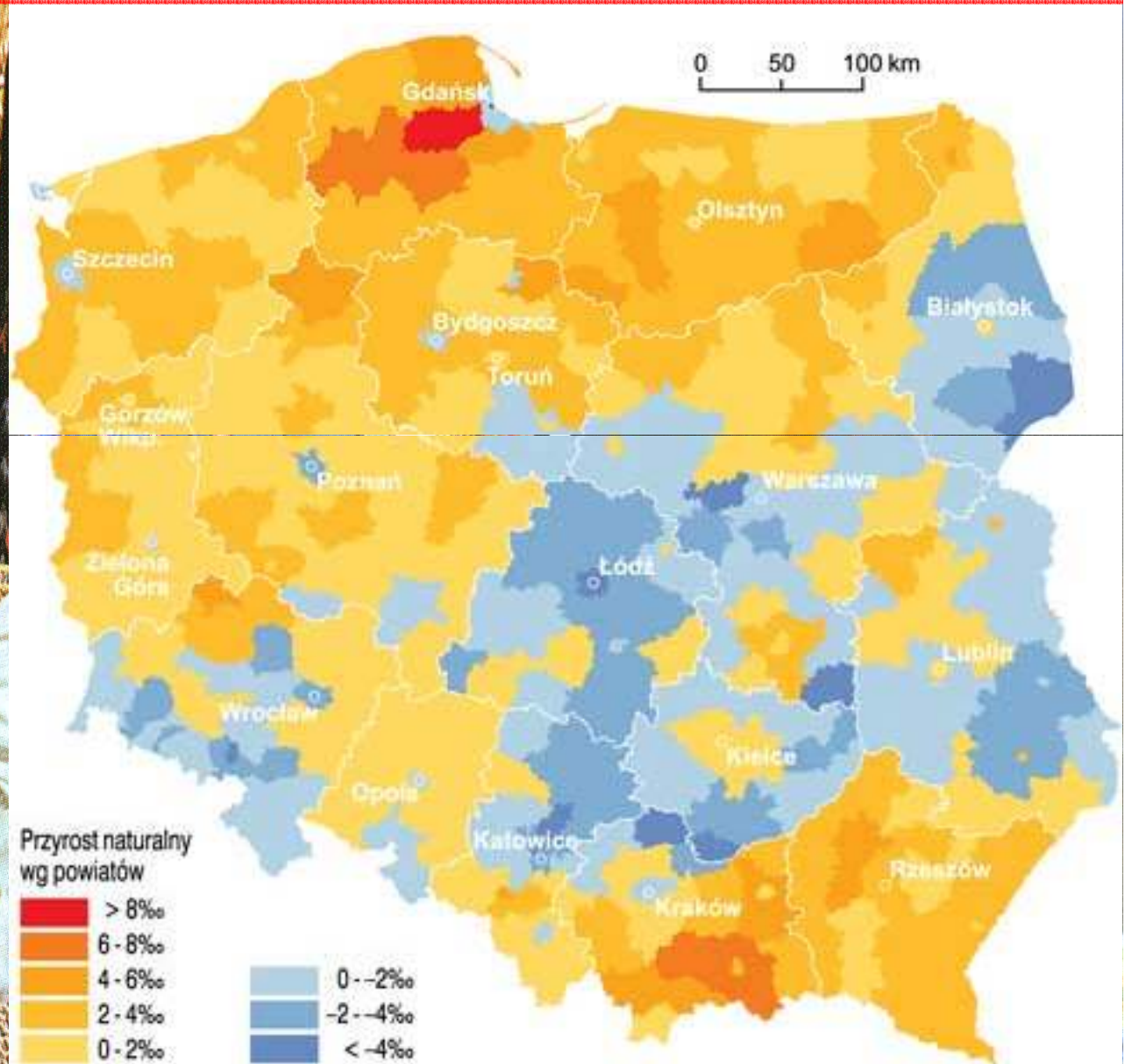
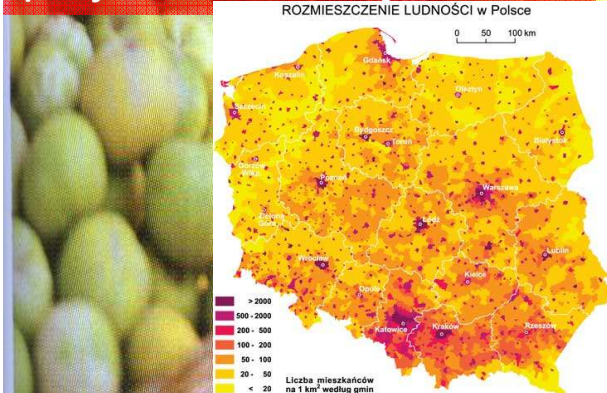

Przyrost naturalny w Polsce w latach 1950–2050

9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski – przyrost naturalny

Na przeważającej powierzchni kraju przyrost naturalny jest dodatni. Jednak tam, gdzie występuje największa gęstość zaludnienia (w miastach oraz w Polsce Centralnej) skupione są wartości minusowe. To sprawia, że w skali całego kraju notowany jest niewielki ujemny przyrost naturalny.

9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski

Zmiany liczby ludności w Polsce po II wojnie światowej zależały przede wszystkim od przyrostu naturalnego.

Migracje zagraniczne miały większe znaczenie tylko w kilku okresach.

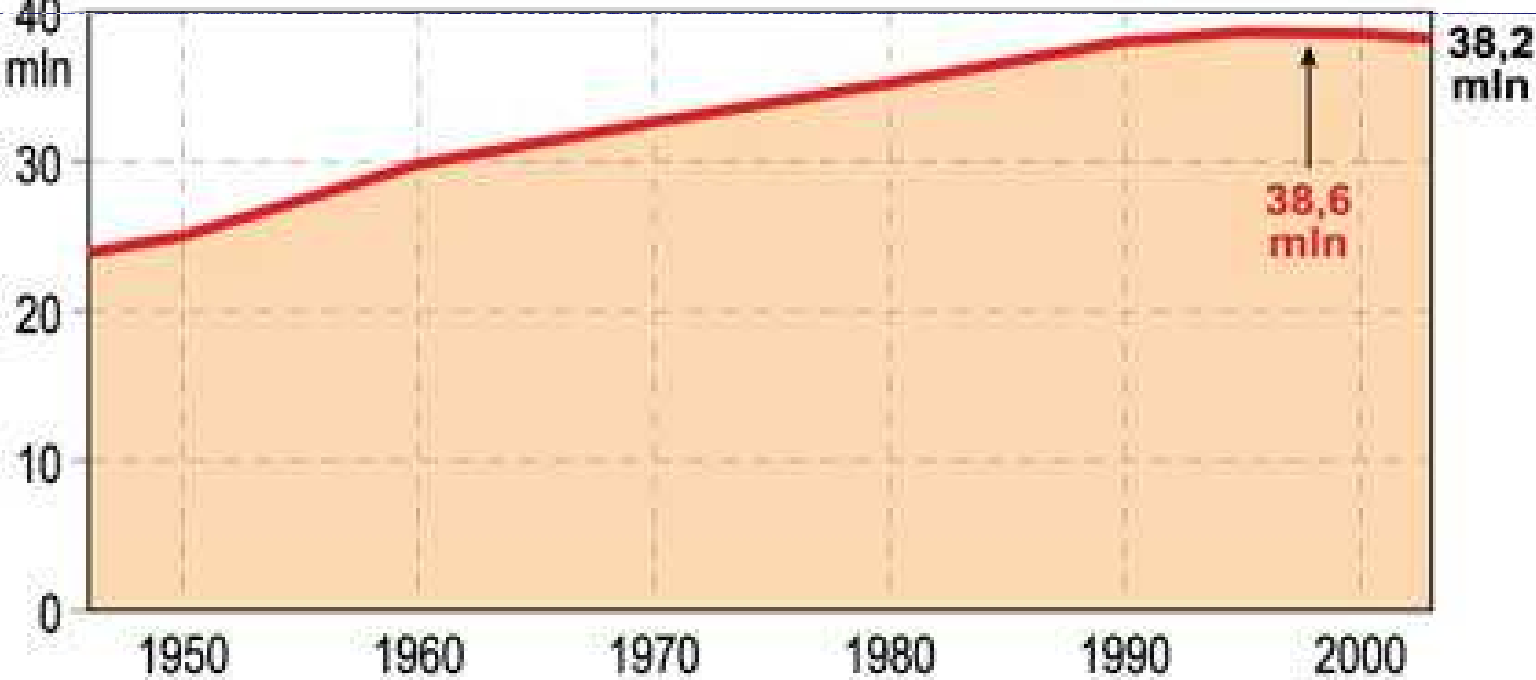
– tuż
przes

– 196
semimln

– lata

Jedna
liczby
natural
notow

LICZBA LUDNOŚCI w Polsce w latach 1946-2003

chy

rost
ostu
roku

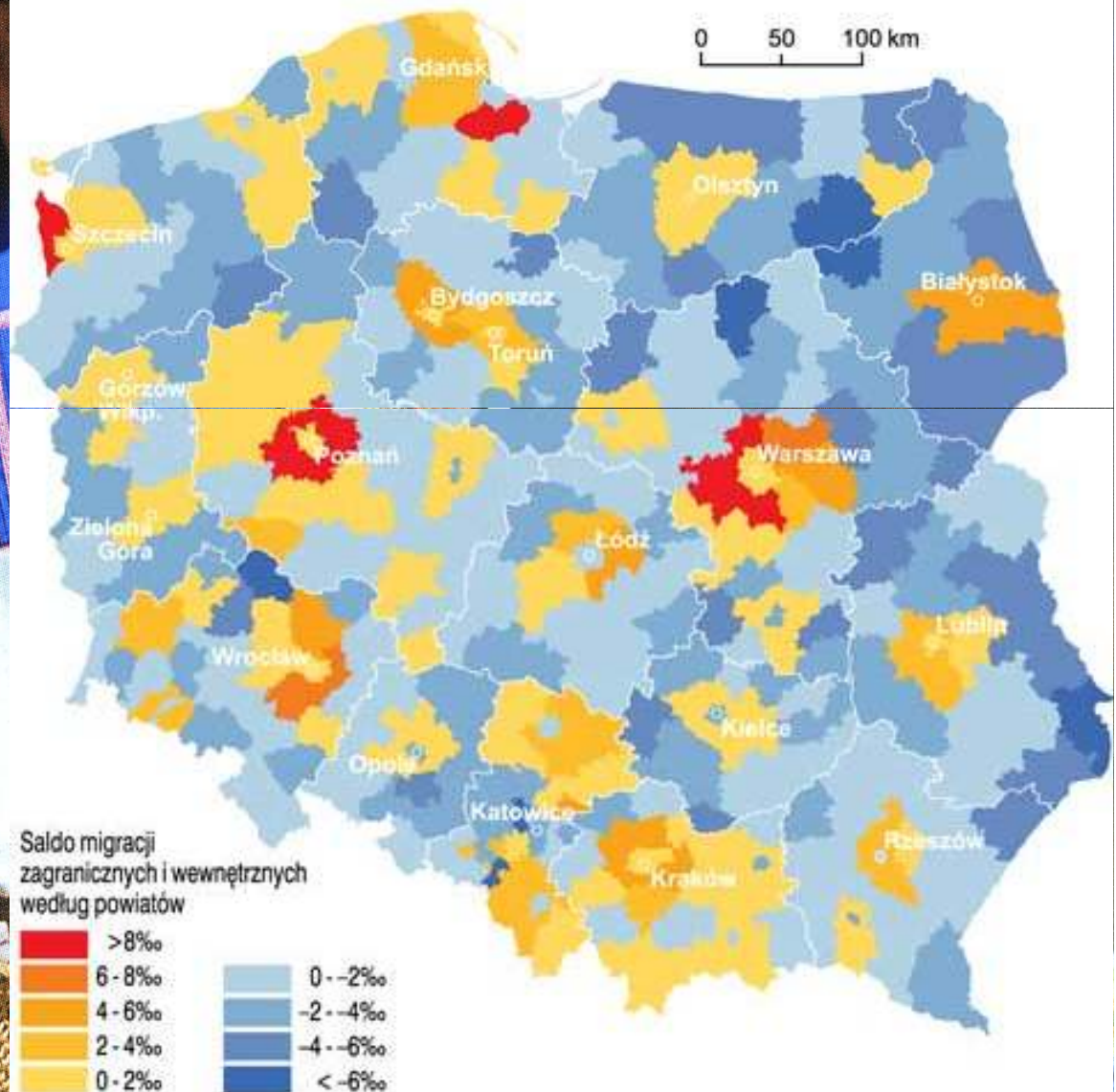
9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski - migracje

Mapa salda migracji zagranicznych i wewnętrznych - wyludnianie się terenów wiejskich (szczególnie w Polsce E). Mieszkańcy wsi emigrują do miast, by podjąć pracę bądź naukę.

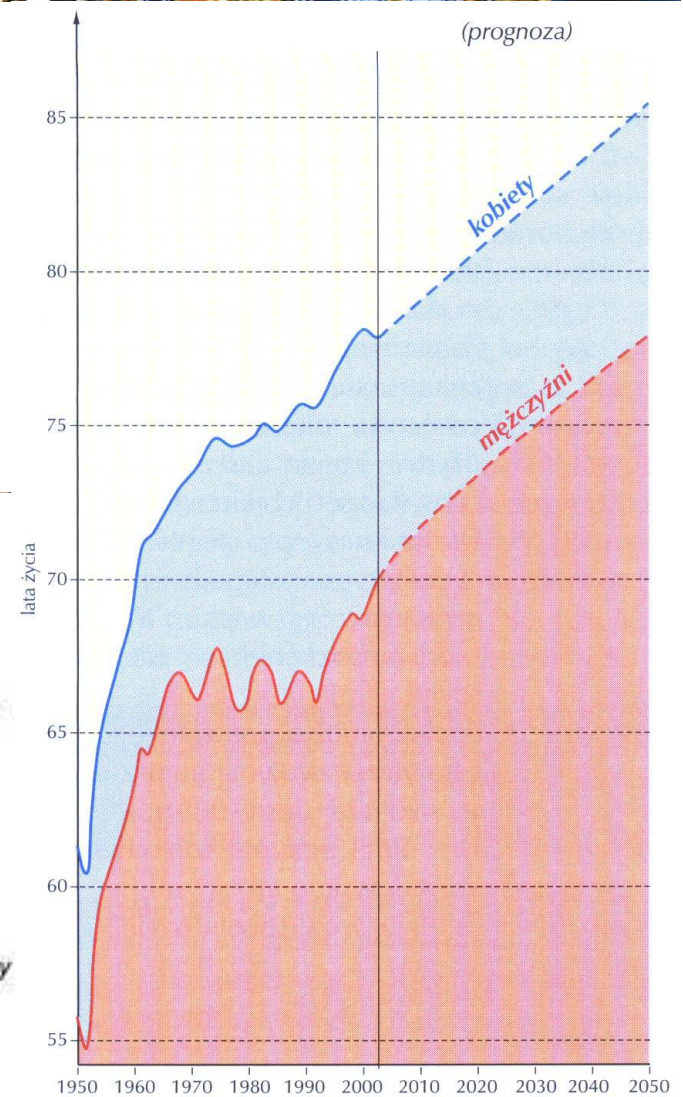
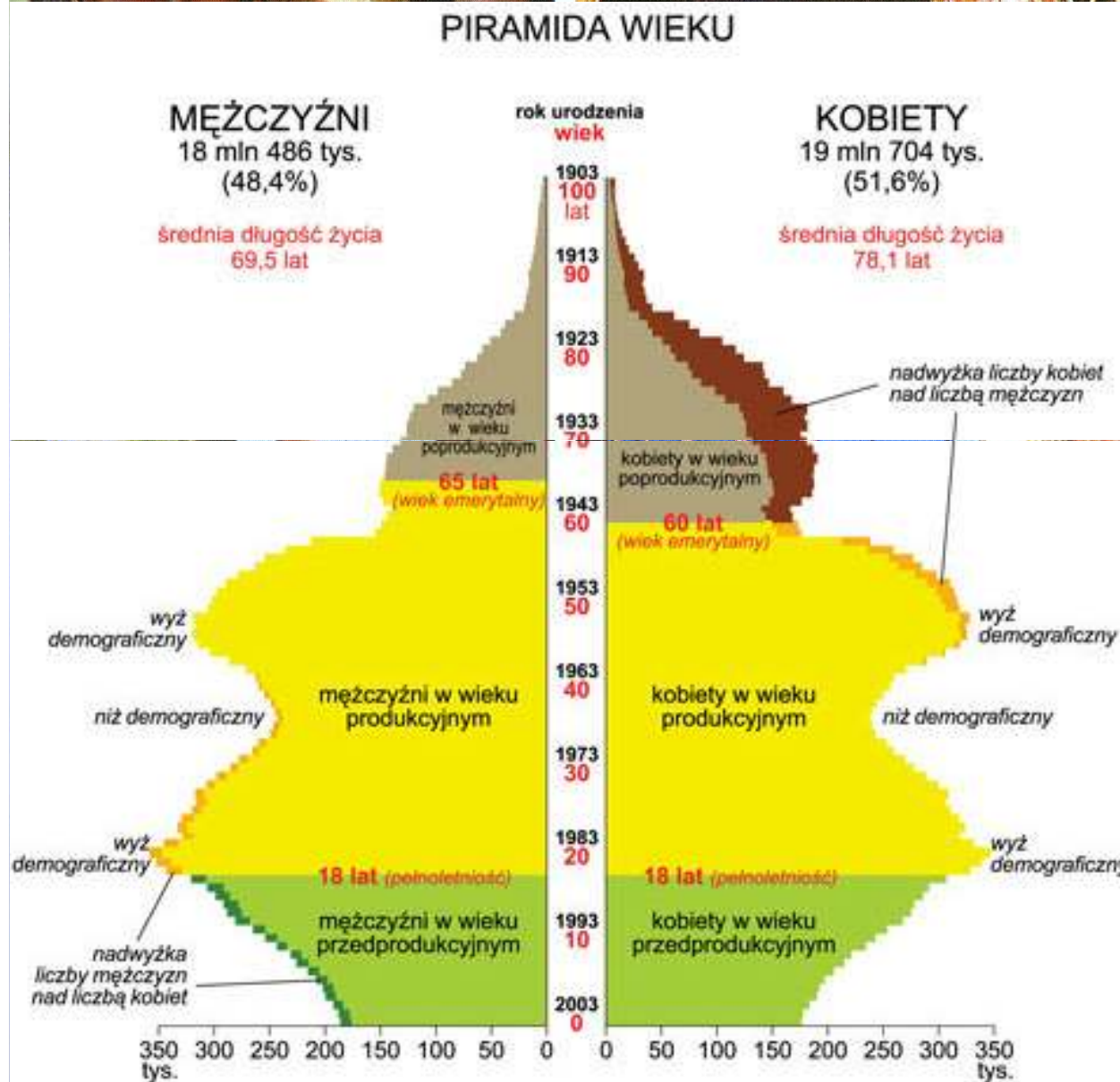
Natomiast w strefach podmiejskich wielkich aglomeracji (Warszawy, Łodzi, Krakowa, Wrocławia, Poznania, Gdańska, Szczecina) notuje się w ostatnich latach duży napływ ludności. Spowodowane to jest chęcią ucieczki z zatłoczonych i droższych terenów miejskich na spokojniejsze i tańsze tereny wiejskie.

SALDO MIGRACJI w Polsce

9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski

Przeciętne trwanie życia w Polsce w latach 1950–2050

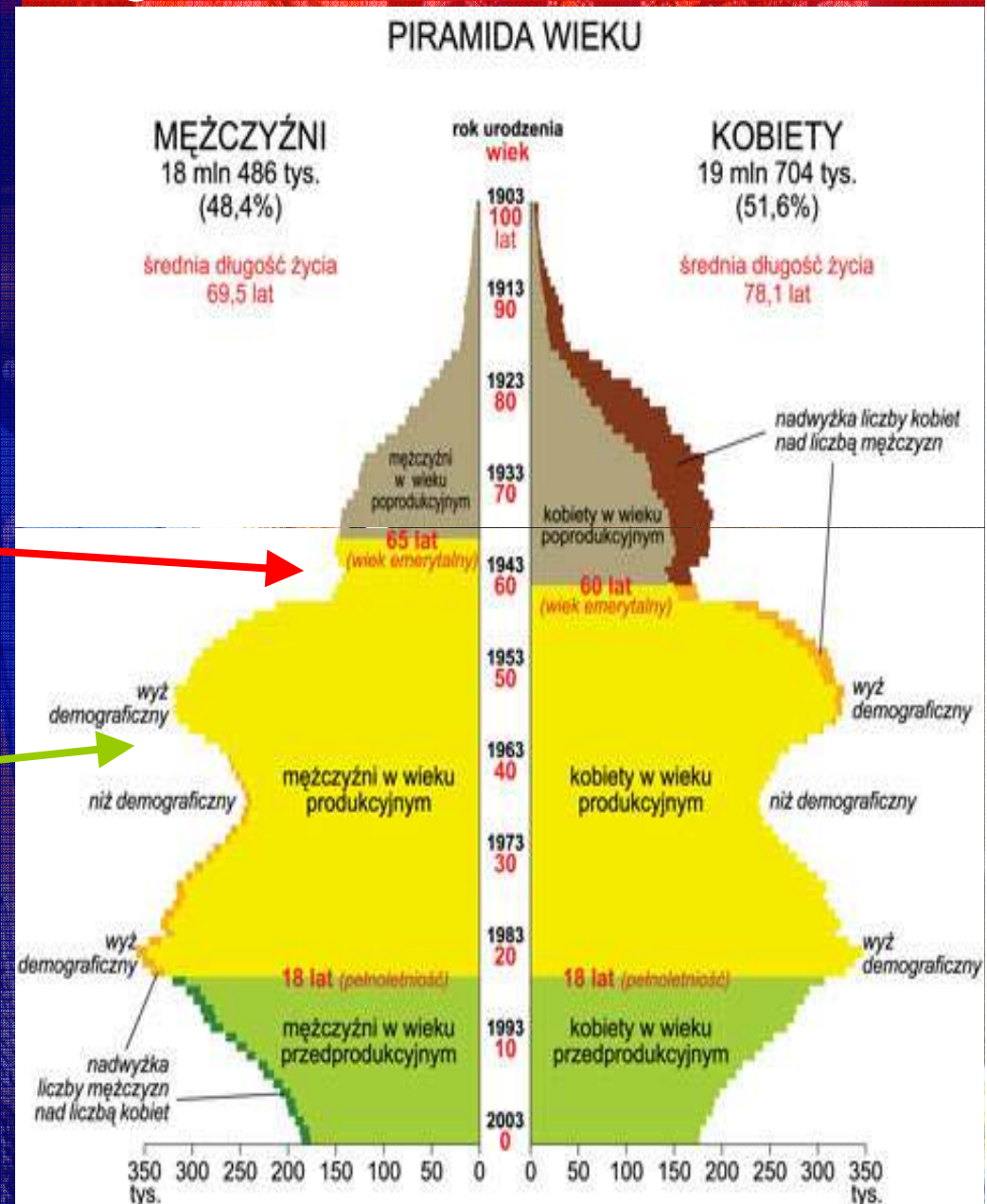
9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski – niże i wyższe demograficzne

Piramida wieku dla Polski, ze względu na wyraźnie zaznaczające się wyższe i niższe demograficzne (wybrzuszenia i wklęsnięcia), ma charakterystyczny, “pofałdowany” kształt. Owe wyższe i niższe to efekt II wojny światowej. W czasie jej trwania notowano bardzo niską liczbę urodzeń przy jednoczesnej wysokiej umieralności (zwłaszcza wśród mężczyzn). Stąd mała liczebność roczników wojennych. Natomiast po wojnie nastąpiła odbudowa i rozwój całego państwa, w tym także potencjału ludnościowego.

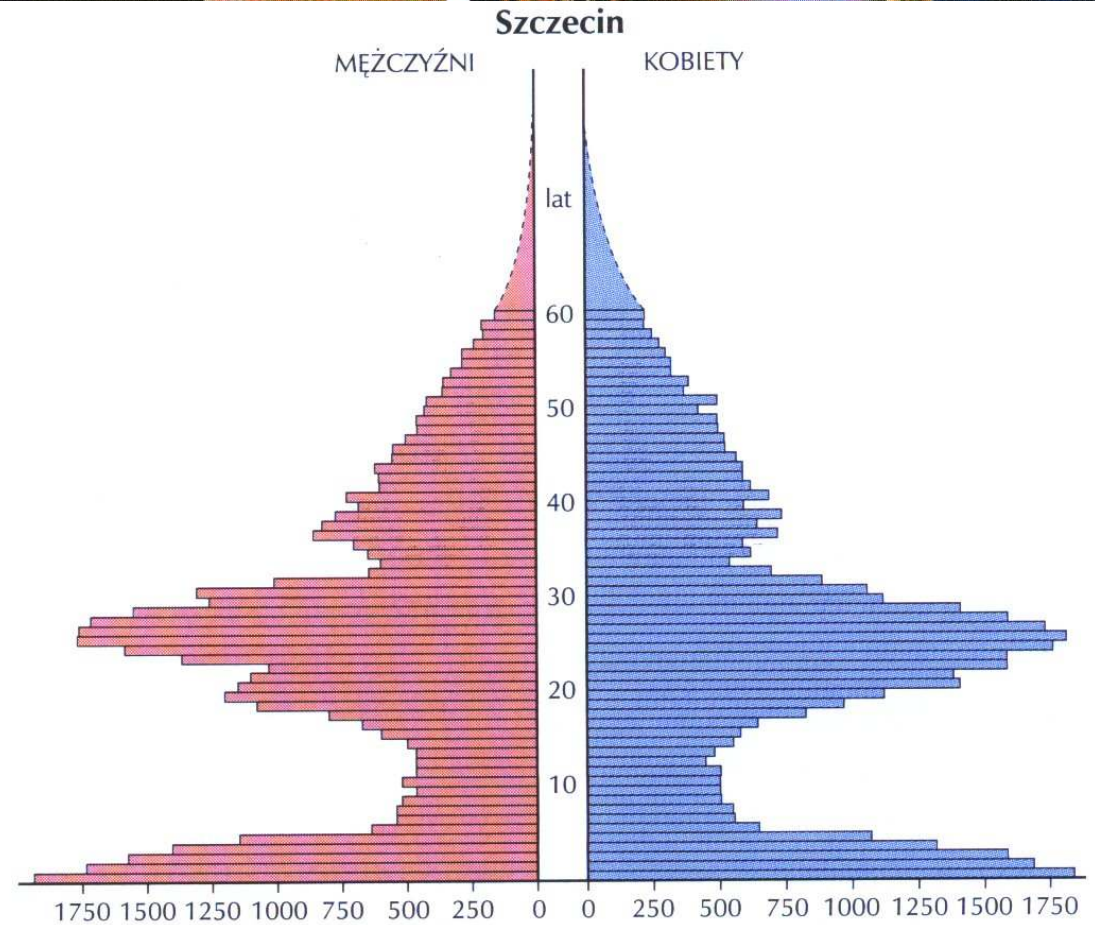
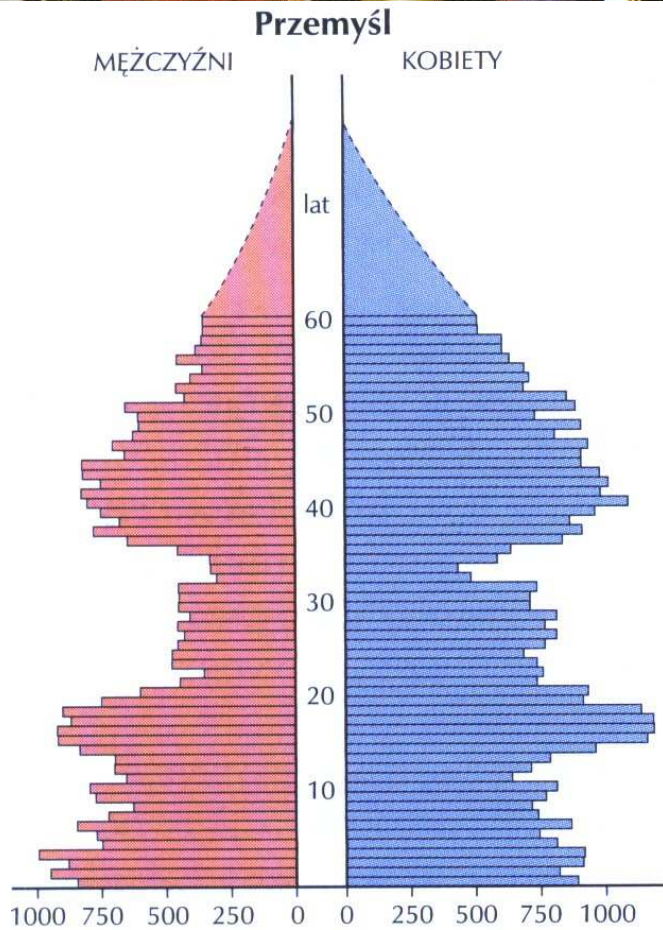
W połowie lat 50-tych miała miejsce kulminacja liczby urodzeń, co uwidoczniło się w postaci wyższego demograficznego.

Kolejne wklęsnięcia i wybrzuszenia w piramidzie powtarzają się mniej więcej co 25 lat – jest to czas potrzebny, by następne pokolenie weszło w wiek dorosły i miało decydujący wpływ na liczbę urodzeń. Taka pokoleniowa powtarzalność w strukturze wieku nazywana jest echem demograficznym.

9. Procesy demograficzne

9.2. Ludność Polski – piramida wieku

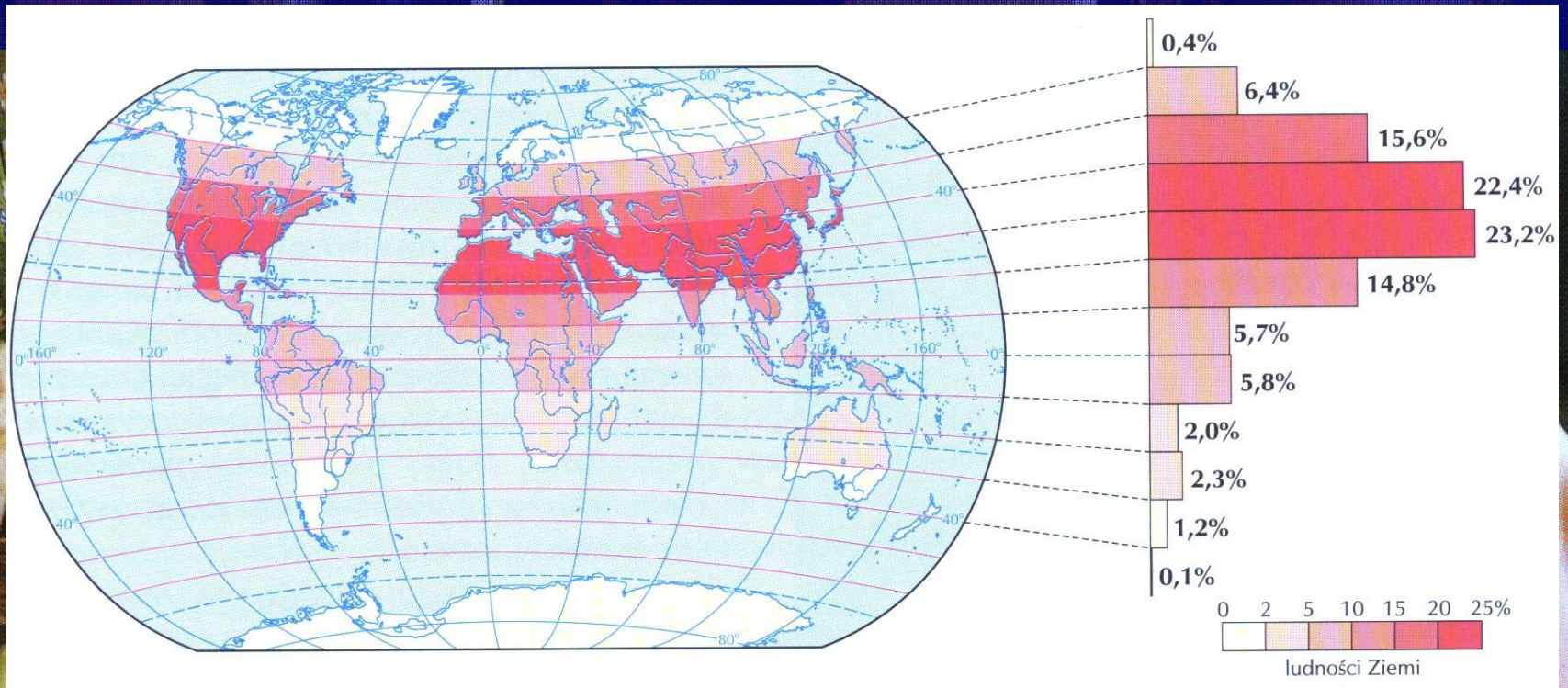

Piramidy wieku ludności w Przemyślu i Szczecinie w roku 1950 (wg M. Litterera)

9. Procesy demograficzne

9.4. Bariery osadnicze

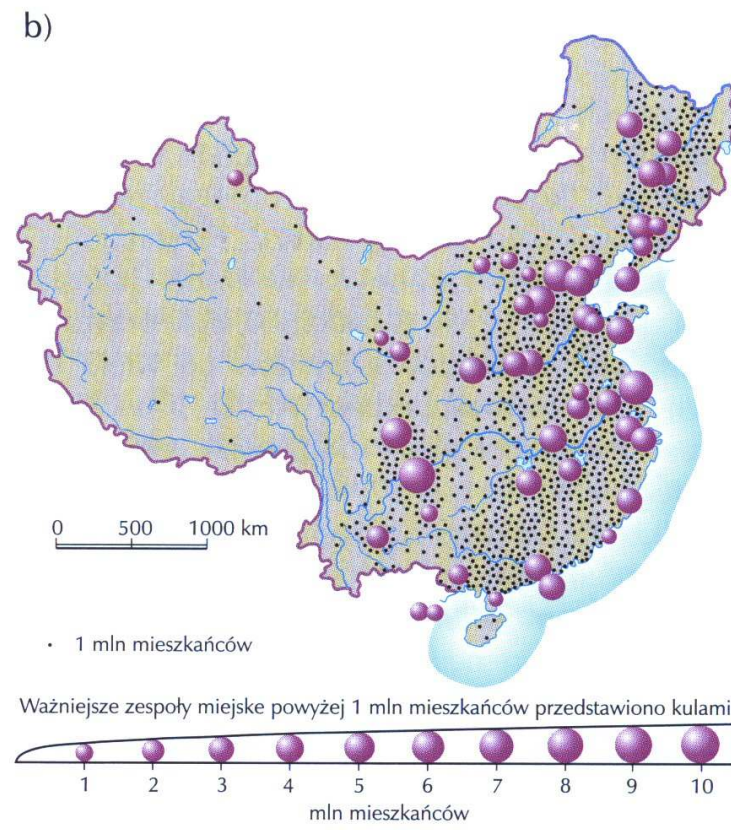
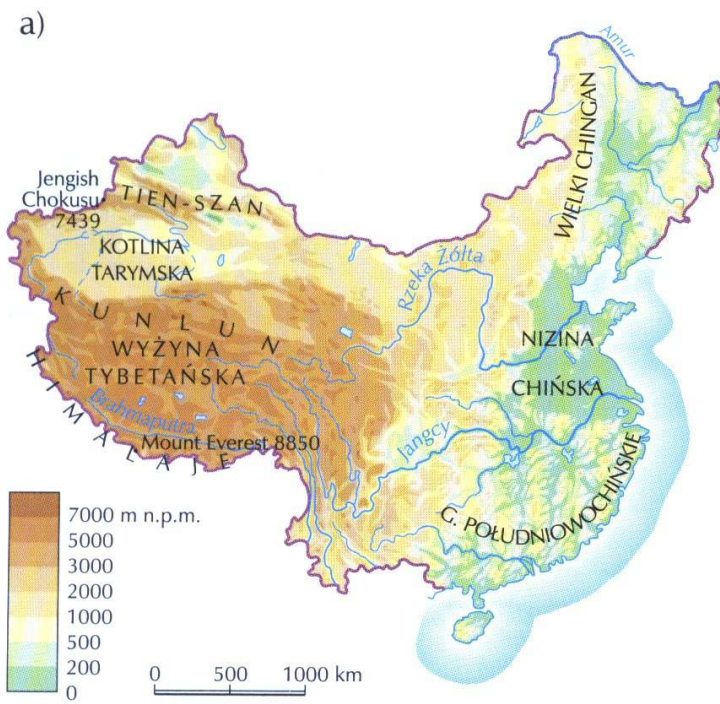

Rozmieszczenie ludności na świecie wg szerokości geograficznej

Źródło: Themes and Fundamentals of Human Geography, 1997, za Wielką Encyklopedią Geografii Świata, Wyd. Kurpisz

9. Procesy demograficzne

9.4. Bariery osadnicze

Chiny – wpływ ukształtowania terenu na gęstość zaludnienia
a) wysokości n.p.m.
b) gęstość zaludnienia

9. Procesy demograficzne

9.5. Gęstość zaludnienia

Liczba i struktura ludności według kontynentów

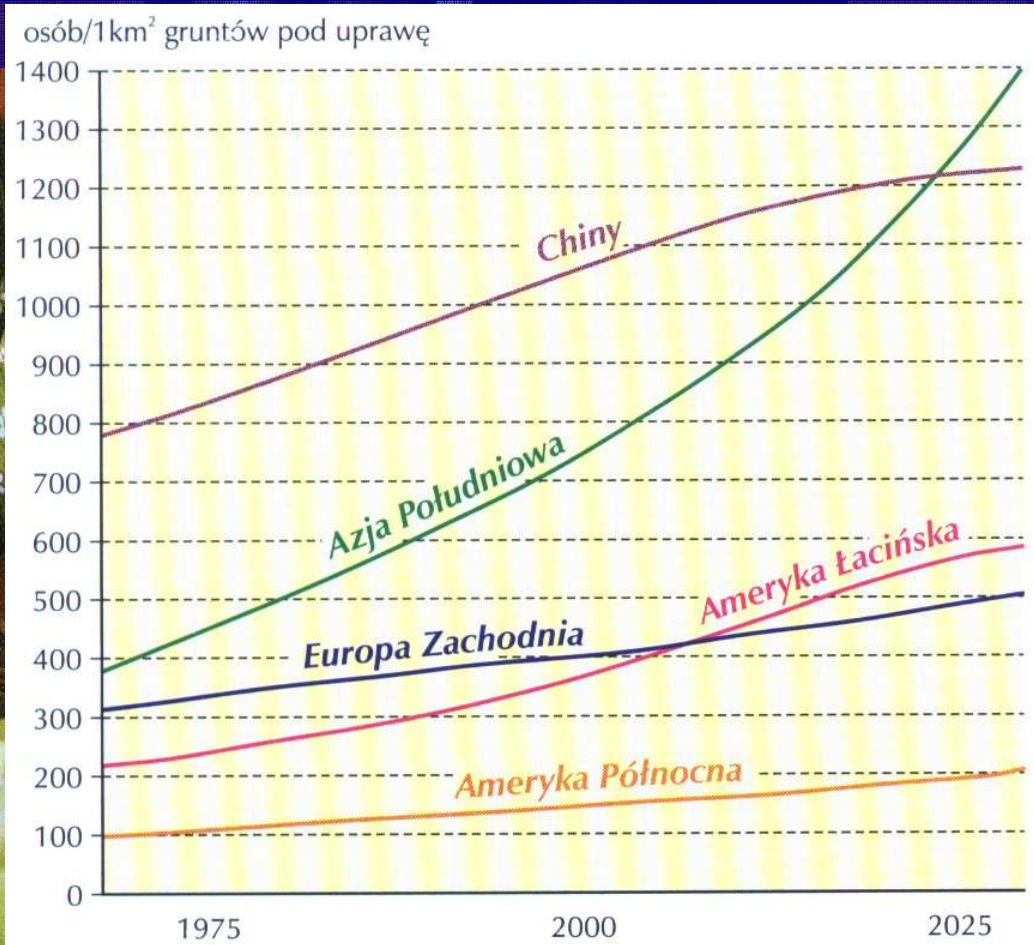
Kontynenty / Regiony	1970		1980		2001	
	w mln	w %	w mln	w %	w mln	w %
Świat	3697	100,0	4444	100,0	6134	100,0
Afryka	364	9,9	476	10,7	813	13,3
Ameryka Północna ^{a)}	226	6,1	252	5,7	316	5,1
Ameryka Łacińska	283	7,7	358	8,1	528	8,6
Azja ^{b)}	2148	58,0	2642	59,4	3720	60,7
Europa ^{c)}	657	17,8	693	15,6	726	11,8
Australia i Oceania ^{d)}	19	0,5	23	0,5	31	0,5

a) Stany Zjednoczone, Kanada i Grenlandia; b) łącznie z europejską częścią Turcji; c) łącznie z azjatycką częścią Rosji; d) bez Hawajów zaliczonych do Ameryki Anglosaskiej oraz Irianu Zachodniego stanowiącego część Indonezji

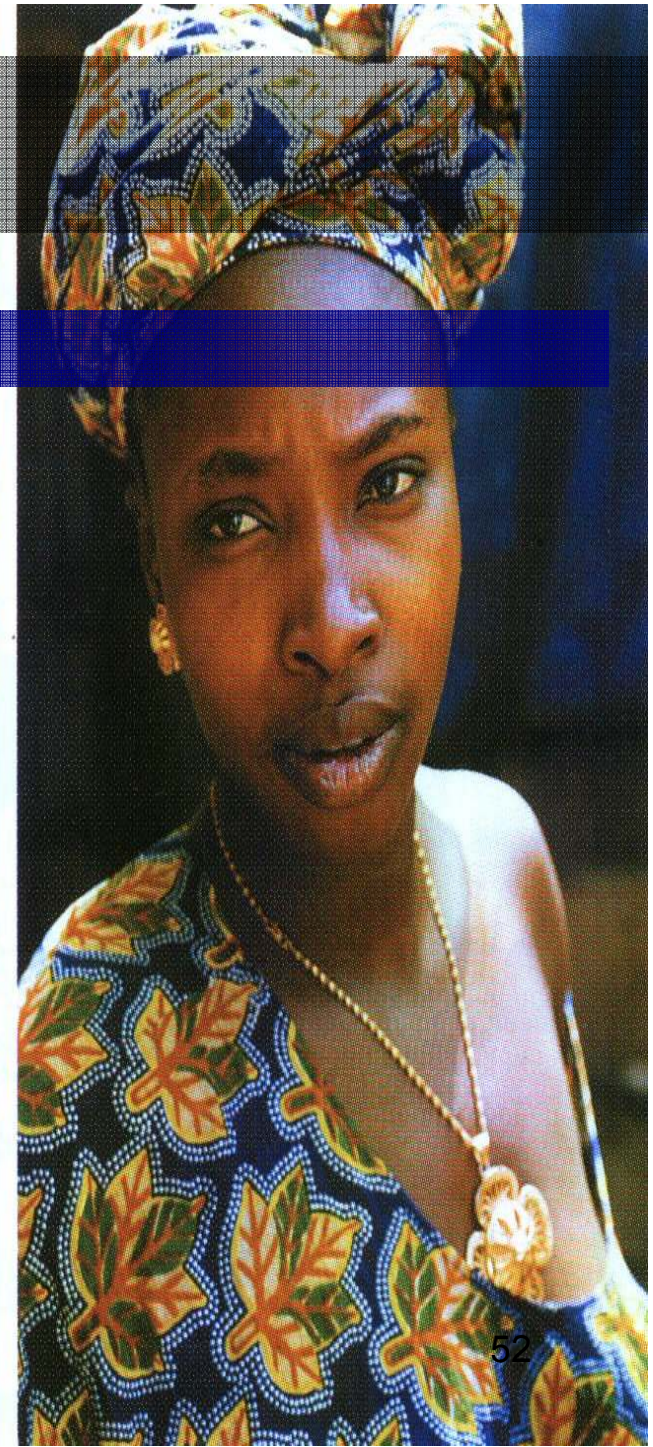
Źródło: *Rocznik statystyczny 1981, 2002*, GUS, Warszawa 1981, 2002.

9. Procesy demograficzne

9.5. Gęstość zaludnienia

Liczba ludności przypadająca na jednostkę powierzchni gruntów pod uprawę (wg I. Fierli)

9. Procesy demograficzne

9.5. Liczba ludności Świata w 2005 [mln]

ŚWIAT	AZJA	AFRYKA	EUROPA	AMERYKA PÓŁNOCNA	AMERYKA POŁUDNIOWA	AUSTRALIA I OCEANIA
6463,069	3905,415	905,591	727,721	516,311	375,182	32,849

PAŃSTWA ŚWIATA I EUROPY ORAZ WOJEWÓDZTWA WG LICZBY LUDNOŚCI [mln]

	ŚWIAT	6463,069		EUROPA	727,721		POLSKA	38,161
1	Chiny	1323,345	1	Rosja*	143,202	1	mazowieckie	5,150
2	Indie	1103,371	2	Niemcy	82,689	2	śląskie	4,693
3	USA	298,213	3	Francja	60,496	3	wielkopolskie	3,369
4	Indonezja	222,781	4	Wlk. Brytania	59,668	4	małopolskie	3,263
5	Brazylia	186,405	5	Włochy	58,093	5	dolnośląskie	2,890
6	Pakistan	157,935	6	Ukraina	46,481	6	łódzkie	2,582
7	Rosja	143,202	7	Hiszpania	43,064	7	pomorskie	2,197
8	Bangladesz	141,822	8	Polska	38,161	8	lubelskie	2,182
9	Nigeria	131,530	9	Rumunia	21,711	9	podkarpackie	2,098
10	Japonia	128,085	10	Holandia	16,299	10	kujawsko-pomorskie	2,068
.			.			11	zachodniopomorskie	1,694
.	San Marino	0,027	.	Andora	0,070	12	warmińsko-mazurskie	1,429
.	Palau	0,020	.	Liechtenstein	0,035	13	świętokrzyskie	1,286
.	Nauru	0,010	.	Monako	0,033	14	podlaskie	1,201
.	Tuvalu	0,010	.	San Marino	0,027	15	opolskie	1,050
.	Watykan	0,001	.	Watykan	0,001	16	lubuskie	1,009

* – łącznie z częścią azjatycką (część europejska Rosji liczy około 105 mln mieszkańców)

9. Procesy demograficzne

9.5. Gęstość zaludnienia

**PAŃSTWA ŚWIATA I EUROPY ORAZ WOJEWÓDZTWA WG ŚREDNIEJ GĘSTOŚCI ZALUDNIENIA
[liczby mieszkańców na 1 km²]**

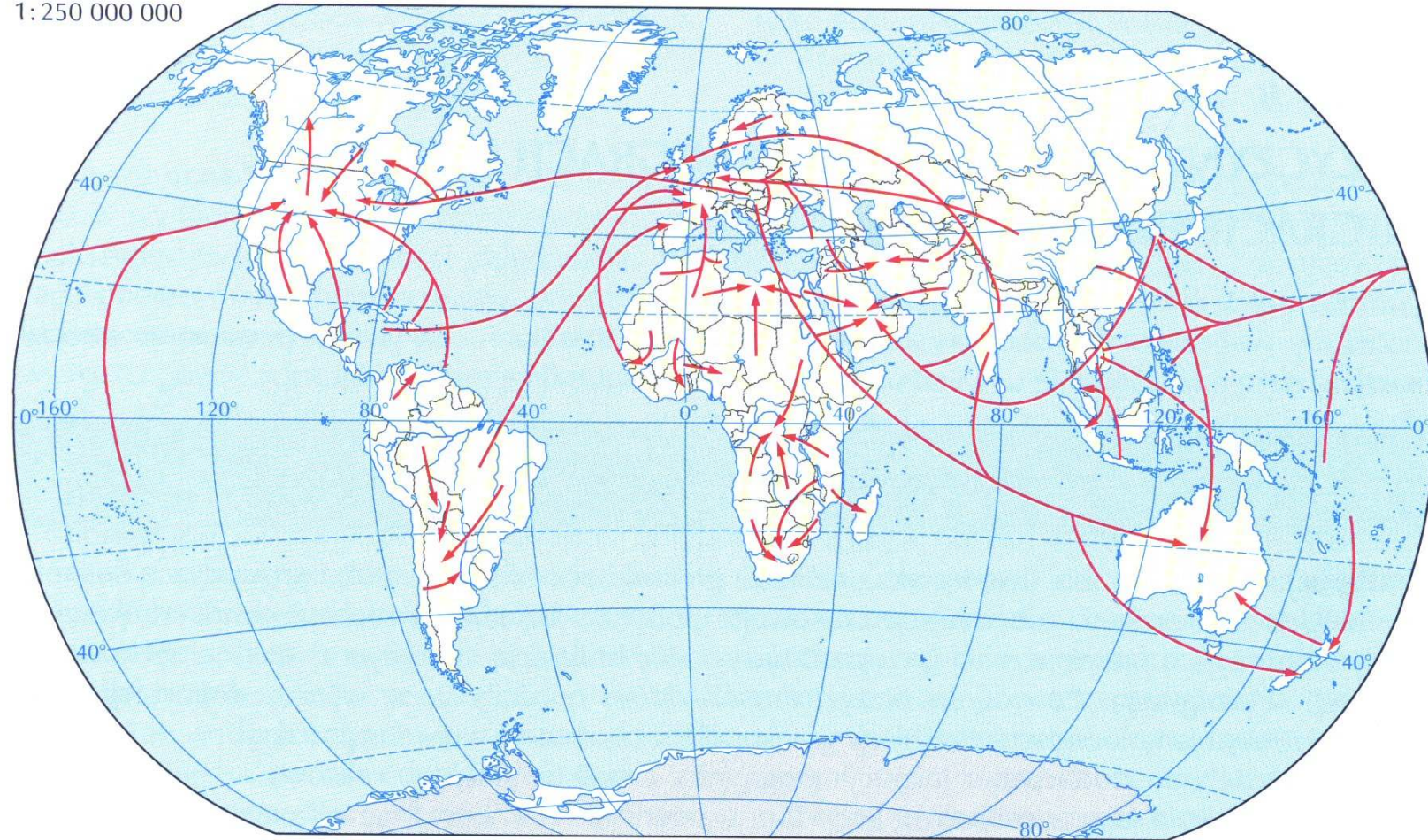
	ŚWIAT	13		EUROPA	69		POLSKA	122
1	Monako	9752	1	Monako	9752	1	śląskie	381
2	Singapur	6977	2	Malta	1256	2	małopolskie	215
3	Malta	1256	3	San Marino	450	3	dolnośląskie	145
4	Malediwy	1097	4	Holandia	399	4	mazowieckie	145
5	Bahrajn	1054	5	Belgia	315	5	łódzkie	142
6	Bangladesz	985	6	Wlk. Brytania	244	6	pomorskie	120
7	Barbados	628	7	Niemcy	232	7	podkarpackie	118
8	Mauritius	610	8	Włochy	193	8	kujawsko-pomorskie	115
9	Nauru	500	9	Luksemburg	180	9	wielkopolskie	113
10	Korea Pd.	482	10	Szwajcaria	176	10	opolskie	112
,			,			11	świętokrzyskie	110
,	Islandia	2,9	,	Finlandia	16	12	lubelskie	87
,	Surinam	2,8	,	Norwegia	14	13	zachodniopomorskie	74
,	Australia	2,6	,	Rosja*	8	14	lubuskie	72
,	Namibia	2,5	,	Kazachstan*	5	15	podlaskie	59
.	Mongolia	1,7	.	Islandia	3	16	warmińsko-mazurskie	59

* – wraz z częścią azjatycką

9. Procesy demograficzne

9.5.

1: 250 000 000

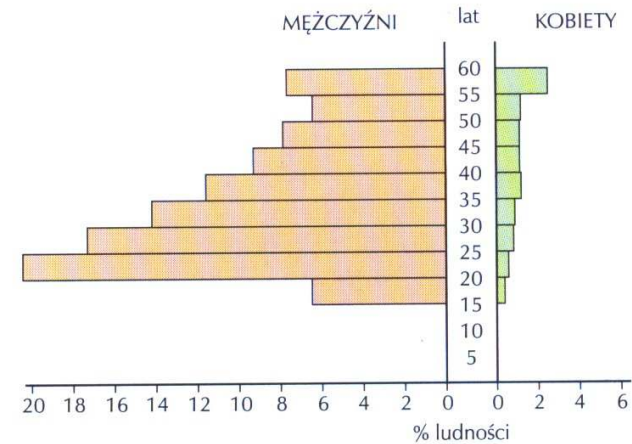
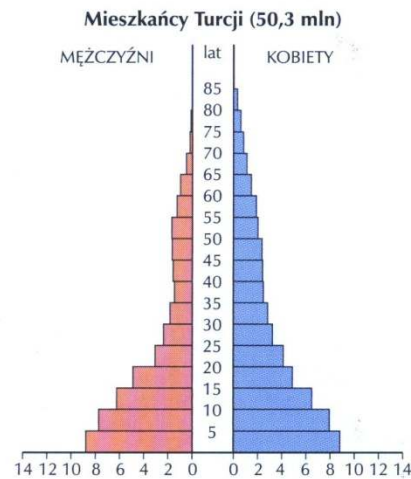
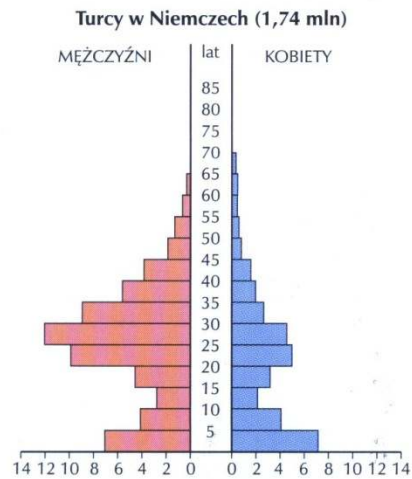

—> kierunki migracji zarobkowych

Główne kierunki współczesnych międzynarodowych migracji zarobkowych

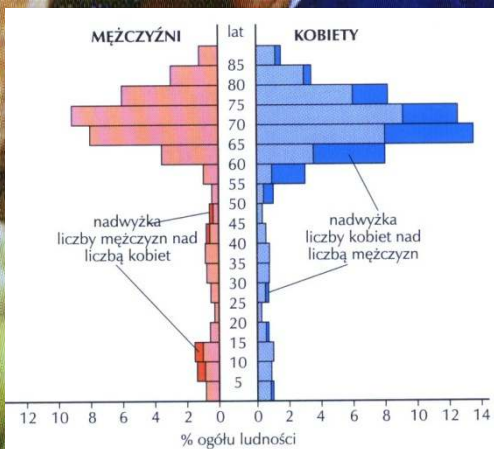
9. Procesy demograficzne

9.5.

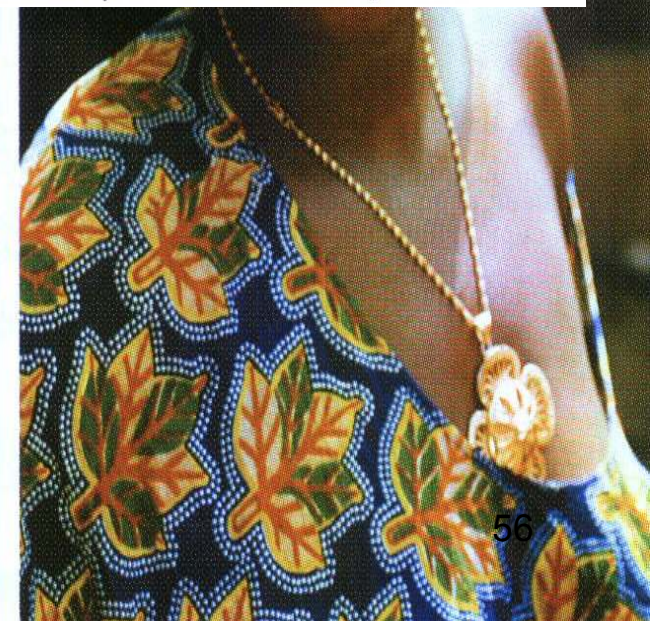

Struktura wieku i płci ludności tureckiej w Niemczech i w Turcji

Struktura płci i wieku obcokrajowców w RPA

39. Struktura płci i wieku w „mieście emerytów” – Laguna Hills w Kalifornii

9. Procesy demograficzne

9.5.

Język	mln osób
chiński	1300
hindi	460
angielski	400
hiszpański	360
bengalski	200
arabski	200
indonezyjski	180
portugalski	176
rosyjski	160
niemiecki	100
pendżabski	100
japoński	95
tamilski	90
telugu	70
koreański	70
francuski	67

10. Procesy osadnicze

10.1. Rozwój i funkcje miast

Proces osadnictwa – długotrwały proces powstawania stałych osiedli ludzkich spowodowany postępowaniem gospodarczym i całokształtem dorobku kulturowego społeczeństwa. Efektem tego działania jest sieć osadnicza (wsie, miasta i zespoły miejskie).

Lokalizacja sieci osadniczej jest wypadkową:

- miejscowych warunków przyrodniczych
- historycznych
- społeczno-ekonomicznych

Kryteria definiujące. W Polsce za miasto uważa się jednostkę osadniczą, która uzyskała prawa miejskie. W innych krajach kryterium jest liczba ludności: w Japonii - >50 tys osób, w USA 2,5 tys.

Współcześnie istniejąca sieć miast jest wytworem wielowiekowej historii. Miasta powstawały we wszystkich okresach historycznych, ale z różnych powodów: obronność i administracja państwa, handel, transport, przemysł, oświata i nauka, kult religijny, turystyka i wypoczynek. Każda z przyczyn powodowała powstanie miasta pełniącego odpowiednią rolę w gospodarce kraju jest to → funkcja miasta

10. Procesy osadnicze

10.1. Rozwój i funkcje miast

1. Miasta – ośrodki władzy i grody obronne położone w trudno dostępnym terenie – wzgórza (Ateny-Akropol, Kraków-Wawel), wyspy rzeczne lub jeziorne (Paryż)
2. Miasta handlowe – położone wzdłuż ważnych dróg, na skrzyżowaniach szlaków handlowych (do XVIII w. najważniejszy czynnik miastotwórczy) → gęsta sieć miast powstałych w średniowieczu w odległości, jaką w ciągu dnia mogły pokonać wozy handlowe.
3. Miasta handlowo-komunikacyjne – związane z obsługą szlaku transportowego np. zabezpieczenie przeprawy (Frankfurt n. Menem, Warszawa), przeładunku (Brazaville)
4. Komunikacyjne – upowszechnienie się maszyny parowej spowodowało powstanie miast-węzłów kolejowych (miasta zachodnie USA, Czelabińsk i Ufa na szlaku kolei transsyberyjskiej).
5. Przemysłowe – od czasu pojawienia się przemysłu w XVIII a zwłaszcza w XIX w. aż do dzisiaj. Najpierw w miejscach wydobywania surowców (miasta Zagłębia Ruhry), później ich przetwarzania (Łódź) → powstanie wielkich zespołów miejskich.
6. Turystyczno-wypoczynkowe – kąpieliska, uzdrowiska (Saint-Tropez, Vichy, Chamonix)
7. Miasta-ośrodki kultury religijnej (powstawały we wszystkich okresach) – Lourdes, Fatima, Mekka, Częstochowa
8. Miasta stołeczne – funkcja administracyjna i polityczna, powodująca skupianie urzędów i różnych instytucji (banków, kulturalno-społecznych, oświatowych)

Stare miasta mogą przechodzić **ewolucję funkcji**. Z reguły duże ośrodki to **miasta wielofunkcyjne**

10. Procesy osadnicze

10.2. Rodzaje i fazy urbanizacji

Urbanizacja to proces przemian zachodzący w sieci osadniczej, polegający na zwiększaniu się roli miast w stosunku do innych osiedli, poprzez rozbudowę miast istniejących, zakładaniu nowych i przekształcaniu wsi w miasta.

U. to także zespół przemian społeczno-ekonomicznych i kulturowych, dlatego należy ją rozpatrywać na różnych płaszczyznach:

- **demograficznej** – wzrost liczby ludności miejskiej w wyniku szybszego przyrostu rzeczywistego ludności w miastach, zwiększonej migracji ludności wiejskiej do miast, rozszerzania granic administracyjnych miasta
- **przestrzennej** – rozwój terytorialny miast istniejących, powstanie i rozwój nowych ośrodków miejskich co prowadzi do powstania rozległych obszarów zurbanizowanych
- **ekonomicznej** – wzrost liczby ludności zatrudnionej w pozarolniczych działach gospodarki; najpierw w przemyśle i budownictwie, potem w usługach
- **społecznej** – upowszechnianie się tzw. „miejskiego stylu życia” również wśród ludności zamieszkującej wieś.

10. Procesy osadnicze

10.2. Rodzaje i fazy urbanizacji

Procesy urbanizacji zmieniają swój charakter i dynamikę w zależności od stopnia zaawansowania – fazy urbanizacji. Wyróżnia się 4 fazy urbanizacji:

Charakterystyka procesów urbanizacji w poszczególnych fazach

Fazy urbanizacji	Etapy koncentracji ludności	Główne płaszczyzny urbanizacji	Zmiany liczby ludności miasta (aglomeracji) ^{a)}			Bilans ludnościowy obszarów wiejskich	Najważniejsze sektory w gospodarce miasta (aglomeracji)
			obszary centralne	bliska strefa zewnętrzna	bardziej odległa strefa zewnętrzna		
1. Urbanizacja	powolna koncentracja	demograficzna ekonomiczna	+	0	-	-	rzemiosło i handel
	szybka koncentracja		++	+	-	-	przemysł i handel
2. Suburbanizacja	słabnąca koncentracja	demograficzna ekonomiczna przestrzenna	+	++	0	-	przemysł i handel
	przewaga dekoncentracji nad koncentracją		-	++	+	-	przemysł, handel i inne usługi podstawowe
3. Dezurbanizacja	dekoncentracja	ekonomiczna przestrzenna	--	+	++	-	usługi podstawowe, usługi IV sektora i przemysł
	silna dekoncentracja		--	-	+	0	usługi IV sektora i usługi podstawowe
4. Reurbanizacja	słabnąca dekoncentracja	przestrzenna społeczna	-	--	-	+	usługi IV sektora
	przewaga koncentracji nad dekoncentracją		+	0	--	+	usługi IV sektora

a) plus – wzrost; minus – spadek, zero – stagnacja liczby ludności (znaki podwójne oznaczają poważny wzrost lub spadek liczby ludności)

Źródło: opracowanie autora na podstawie: *Planowanie przestrzenne*, red. J. Regulski, PWE, Warszawa 1985.

10. Procesy osadnicze

10.2. Rodzaje i fazy urbanizacji

Aglomeracja – zespół jednostek osadniczych różnej wielkości powiązanych funkcjonalnie a często także zespolonych przestrzennie, którego potencjał gospodarczy i ludnościowy dominuje nad pozostałymi elementami układu osadniczego

Dzieli się na:

- **monocentryczne** – z jednym obszarem centralnym o dominującej koncentracji ludności i funkcji społeczno-gospodarczych (Paryż, Londyn, Berlin, Warszawa)

- **policentryczne (konurbacja)** – wiele równorzędnych pod względem potencjału demograficznego i gospodarczego obszarów centralnych, które podporządkowały sobie różnej wielkości ośrodki satelitarne (Trójmiasto, aglomeracja Bydgoszcz-Toruń)

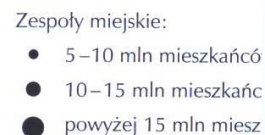
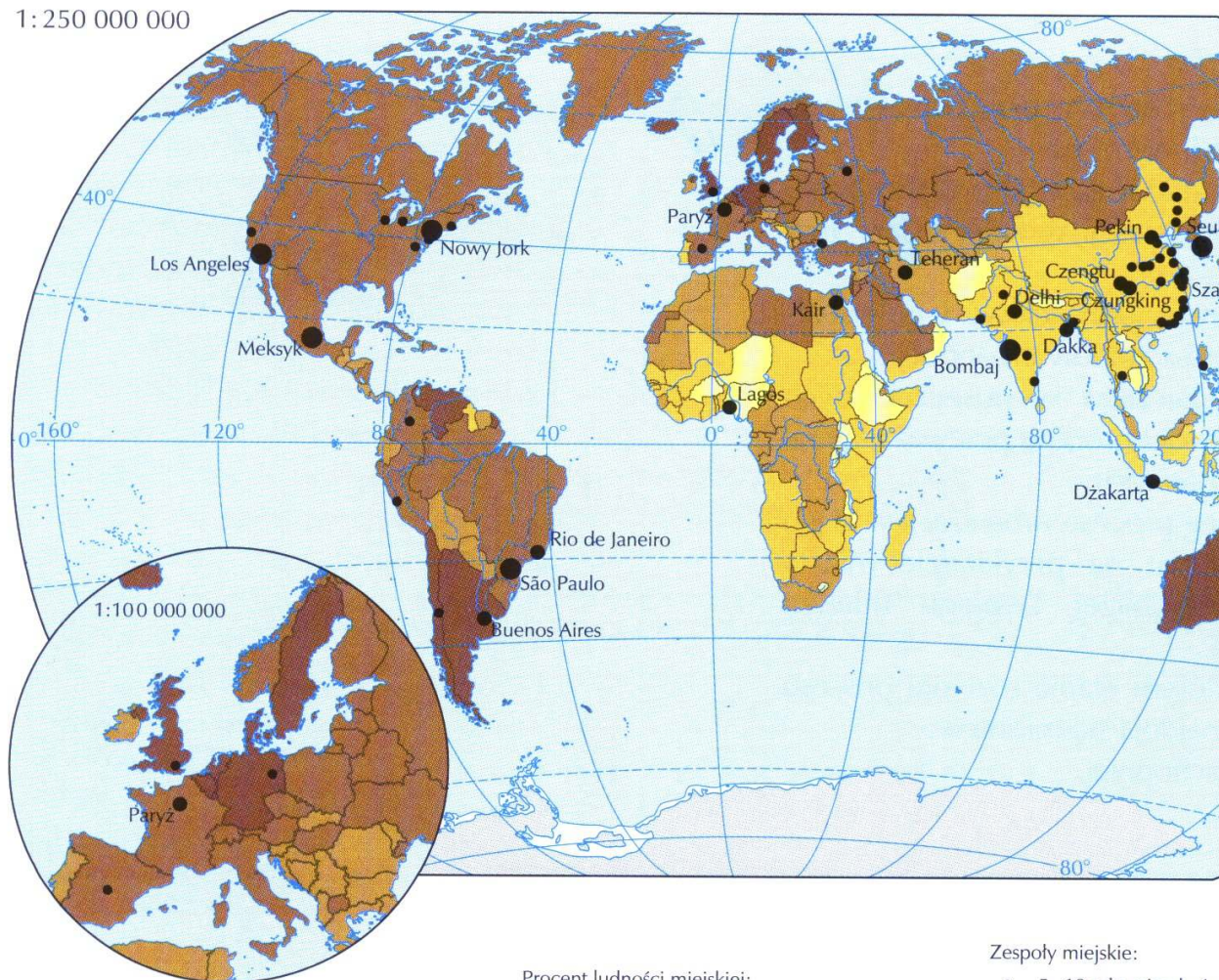
Metropolia – wielki zespół osadniczy (zespół aglomeracji) powstający w wyniku metropolizacji w krajach rozwiniętych. Określenia dla wszystkich większych miast, w szczególności największe w danym kraju (Los Angeles), choć nie tworzą jeszcze zwartych układów funkcjonalno-przestrzennych.

Megalopolis – wielki układ osadniczy, skupienie układów metropolitalnych powstające w fazie reurbanizacji (m. Boston-Waszyngton, Wielkich Jezior, San Francisco, Tokio, w Europie Bruksela, Antwerpia, Breda, Eindhoven, Rotterdam, Haga, Utrecht i Amsterdam integrujące się z Zagłębiem Ruhry, Lille, Paryżem i Londynem, we Włoszech Mediolan-Turyń-Genua).

10. Procesy osadnicze

10.2. Rodzaje i fazy urbanizacji

1: 250 000 000

Ludność miejska i największe miasta świata

Największe miasta świata

Kontynent / Kraj	Miasto	Rok	Liczba mieszkańców (w tys.)	
			miasta	zespołu miejskiego
Afryka				
Egipt	Kair	1999	6789	10345
Nigeria	Lagos	1996	1518	4569 ^{a)}
Ameryka Łacińska				
Meksyk	Meksyk	2000	8591	18131
Brazylia	São Paulo	2000	9786	17834
	Rio de Janeiro	2000	5851	10872
Argentyna	Buenos Aires	1999	2904	12423
Ameryka Północna				
Stany Zjednoczone	Nowy Jork	2000	8008	21200
	Los Angeles	2000	3695	16374
	Chicago	2000	2896	9158
	Filadelfia	2000	1518	6188
	Waszyngton	2000	572	4923
Kanada	Toronto	1999	688	4680
Azja				
Korea Południowa	Seul	2000	9891	16268
Indie	Bombaj	1996	9926	15725
	Kalkuta	1996	4310	12118
	Delhi	1996	7207	10298
Chiny	Czongqing	2000	6609	15300
	Szanghaj	2000	9862	13216
	Pekin	2000	7607	11075
Japonia	Tokio	2001	8193	11830
	Osaka	2001	2607	10601
Bangladesz	Dakka	1999	3638	11726
Indonezja	Dżakarta	1996	9605	11500
Iran	Teheran	1996	6759	10344
Turcja	Stambuł	1997	8260	8506
Europa				
Francja	Paryż	1999	2125	9545
Rosja	Moskwa	2001	8305	8546
Wielka Brytania	Londyn	2000	2874	7375
Hiszpania	Madryt	2000	2883	5091
Niemcy	Berlin	2000	3387	5064
Australia	Sydney	1999	4041	.

a) 1988 r.

Źródło: Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 626-629.

10. Procesy osadnicze

10.2. Rodzaje i fazy urbanizacji

Deglomeracja – przeciwdziałanie nadmiernemu skupianiu działalności gospodarczej i ludności poprzez przenoszenie zakładów produkcyjnych poza obręb aglomeracji (d. czynna) lub poprzez tworzenie dogodnych warunków działania dla firm poza granicami aglomeracji.

10. Procesy osadnicze

10.3. Sieć osadnicza w Polsce

W Polsce obecnie istnieje 880 miast i 56.783 wsie. Wskaźnik urbanizacji 62% (woj. śląskie 80%, dolnośląskie 72%, podkarpackie, świętokrzyskie i lubelskie 50%)

Cechy charakterystyczne systemu osadniczego Polski:

- równomierne rozmieszczenie jednostek osadniczych
- ilościowa dominacja małych miast
- niewielkie zróżnicowanie miast średniego i wyższego szczebla
- brak wyraźnej dominacji miasta stołecznego nad pozostałymi aglomeracjami
- położenie głównych ośrodków miejskich na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych

Historia polskich miast

- większość polskich miast powstała w średniowieczu (700 → funkcje handlowe)
- renesans – przybyło ok. 200, głównie we wschodniej części kraju
- 2 poł. XVII i XVIII w. – regres (liczne wojny, epidemie, pożary), wiele miast utraciło prawa miejskie
- XIX w. – ogromne zmiany – miasta przemysłowe – powstanie kilku aglomeracji
- 2 poł. XX w. (po II wojnie światowej) – intensywne uprzemysławianie kraju i gwałtowne procesy urbanizacyjne (szczególnie szybki rozwój w latach 1946 – 1965) → wskaźnik urbanizacji wzrósł z 31,8% do 48,3%

10. Procesy osadnicze

10.3. Sieć osadnicza w Polsce

System osadniczy Polski tworzą podsystemy:

- wielkie zespoły miejskie
- miasta o znaczeniu regionalnym
- małe miasta i wsie

Główne ośrodki systemu osadniczego: 9 ukształtowanych i 9 rozwijających się aglomeracji miejskich

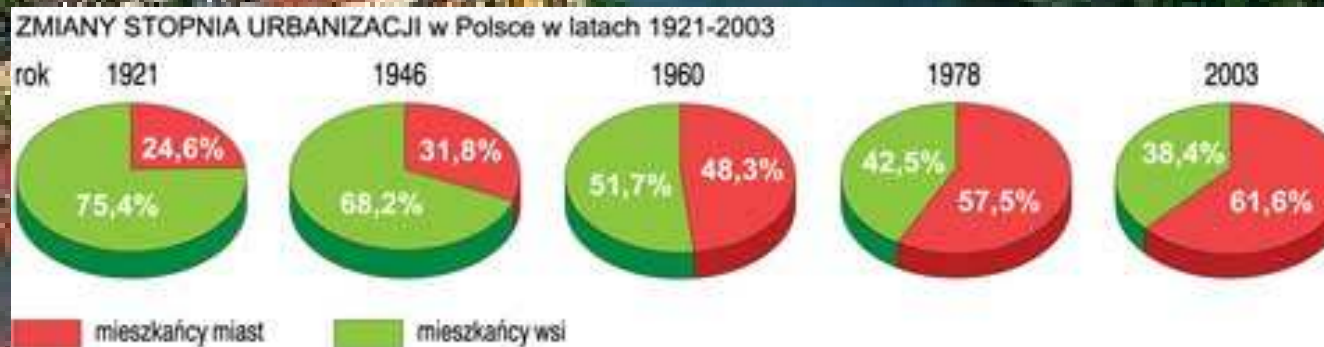
- aglomeracja katowicka – 40 miast, 4 mln osób (35 miast i 3,5 mln mieszkańców)
- aglomeracja warszawska – 30 miast, 2,5 mln osób
- aglomeracja łódzka, krakowska i gdańska – po 1 mln osób
- aglomeracja wrocławska, poznańska, szczecińska, toruńsko-bydgoska – po 0,5 mln osób

Krajowe i regionalne ośrodki wzrostu – pozostałe miasta wojewódzkie, miasta pełniące tę funkcję w latach 1975-1998 i ośrodki liczące powyżej 50 tys. mieszkańców (Grudziądz, Gniezno, Bełchatów, Ełk).

Małe miasta i duże wsie gminne – najniższy poziom hierarchii osadniczej.

10. Procesy osadnicze

10.3. Sieć osadnicza w Polsce

Ogólnoświatowy trend poszukiwania lepszych warunków życia. Przez ostatnie 50 lat udział mieszkańców miast w Polsce zwiększył się dwukrotnie. Szczególnie wysokie tempo napływu ludzi do aglomeracji miejskich utrzymywało się do końca lat 70-tych, do kiedy to trwał – niesiony propagandą sukcesu – intensywny rozwój przemysłu (np. ciężkiego na Górnym Śląsku). Później migracje te znacznie osłabły, a ostatnio zaczęły nawet przybierać kierunek odwrotny – coraz więcej mieszkańców wielkich miast przenosi się na okoliczne tereny wiejskie

Największe miasta Polski to (liczba mieszkańców w 2004 r.): Warszawa (1 mln 693 tys.), Łódź (774 tys.), Kraków (757 tys.), Wrocław (636 tys.), Poznań (571 tys.), Gdańsk (459 tys.), Szczecin (412 tys.), Bydgoszcz (368 tys.), Lublin (356 tys.), Katowice (320 tys.), Białystok (292 tys.).

Zróżnicowanie przestrzenne **stopnia urbanizacji** pokazuje mapa poniżej. Widać na niej przewagę ludności miejskiej na zachodzie i ludności wiejskiej na wschodzie kraju. Wynika to m. in. z uwarunkowań historycznych – ziemie leżące pod zaborem pruskim, niejako przy okazji, skorzystały na rozwoju całego państwa niemieckiego; natomiast ziemie zaboru rosyjskiego, leżące na peryferiach wielkiej Rosji, pozostały zaniedbane i np. wiele wiele małych, słabych ekonomicznie miast zdegradowano do rzędu wsi.

10. Procesy osadnicze

10.3. Sieć osadnicza w Polsce

Zróznicowanie przestrzenne stopnia urbanizacji - przewaga ludności miejskiej na zachodzie i ludności wiejskiej na wschodzie kraju. Wynika to m. in. z uwarunkowań historycznych – ziemie leżące pod zaborem pruskim, niejako przy okazji, skorzystały na rozwoju całego państwa niemieckiego; natomiast ziemie zaboru rosyjskiego, leżące na peryferiach wielkiej Rosji, pozostały zaniedbane i np. wiele małych, słabych ekonomicznie miast zdegradowano do rzędu wsi.

STOPIEŃ URBANIZACJI w Polsce

